

XXIV

IX.

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

c. k. wyższej szkoły realnej

W JAROSŁAWIU

za rok szkolny

1 8 8 4.

T R E Ś Ć :

- I. Chemiczny rozbiór wody ze źródła Ludwika w Cziglece, przez Karola Trochanowskiego.
- II. Wiadomości szkolne, podane przez Dyrektora.

Nakładem funduszu szkolnego.

Z drukarni H. Bohussa
W JAROSŁAWIU.

RY. IRW
Spr. 51

Chemiczny rozbiór wody ze źródła Ludwika w Czigelce

Zród Ludwika znajduje się w Węgrzech w pogranicznej wsi „Czigelka“ należącej do majątku Gabóltó, będącego własnością J. E. Stefana Erdödyego, oddalonej 18 km. od węgierskiego miasta Bartfeld, a 30 km. od Grybowa w Galicyi.

Kolej Tarnowsko-Leluchowska przyczyniła się, iż wysiadając na stacyi kolejowej Grybów, można w przeciągu 4—5 godzin dostać się do Czigelki, jadąc uroczą okolicą na Białą niżnią, Konclową, Florynkę, Brunary, Izby, a z Izb przez górę Laczkową wprost do Czigelki.

Zród Ludwika wypływa w kotlinie otoczonej górami Buszo i Laczkowa w głębi 45 metr. ze skały piaskowca karpackiego, tworzy słup wody 42 metry wysoki, która na powierzchni ustawicznie perełkuje z powodu uwalniającego się bezwodnika węglowego, zawartego w znacznej ilości w powyższym źródle.

Nader cenne zalety źródła Ludwika oddawna niejednokrotnie zwracały na siebie uwagę znakomitych chemików, lekarzy i balneologów. Z broszur, które miałem sposobność przegłądnąć widzę, iż pierwszą wiadomość o Czigelce podał prof. Ludwik Tognio,¹⁾ który w roku 1843 dokonał pierwszego rozbioru wody czigelskiej. Wyniki rozbioru, odnoszące się do ważniejszych składników, posłużyły fizykowi Saarossy r. 1846 do pierwszej cennej monografii o Czigelce. W kilkanaście lat później r.

1) Österreichisch-Medicinische Wochenschrift 1843. Pag. 123.

1858 zajął się Dr. Jác ¹⁾ powtórném zbadaniem wody czigel-skiej. W r. 1859 Dr. S. A. Kovacs zalicza w swój rozprawie ²⁾ źródł Ludwika do najznakomitszych w świecie szczawów słono-alkalicznych zawierających jod. Prof. Dr. Oppolzer nazywa źródł Ludwika cudowną wodą Węgier, a Prof. Dr. Dietl, któremu również była znana, podnosił tak w wykładach jakoteż w jedném z swoich pism, wysokie lecznicze wartości zdroju Ludwika. W r. 1880 Dr. Cornel Chyzer, na podstawie rozbioru dokonanego przez Dra Ricka, wydał broszurę „Die Ludwigs-Quelle von Czigelka“ ³⁾ opisując Czigelkę pod względem topograficznym, dalej własności i skład wody, a w końcu przypadku chorób, w jakich woda czigelska może być zastósowaną.

Przy pierwszém publiczнім pojawieniu się wody czigelskiej na wystawie wód leczniczych w Szönbranz r. 1881 odznaczony został źródł Ludwika honorowym dyplomem pierwszój klasy; na wystawie zaś tryestyńskiej r. 1882 medalem srebrnym.

Mimo tak gorącego zajęcia się zdrojem Ludwika, nie cieszy się on takiém uznaniem, zwłaszcza u nas w Galicyi, na jakie istotnie zasługuje. Przyczyną tego zdaje się być po części ta okoliczność, iż Czigelka położoną jest w Węgrzech, a nie w Galicyi, i zbyt oddaloną od głównych arteryj komunikacyjnych, a dopóki środki komunikacyjne i szczere zaopiekowanie się zdrojem ze strony lekarzy nie zezwolą na otwarciu zdrojowiska, woda będzie rozsyłaną, jak obecnie. Po części przemawia może za tém i ta okoliczność, iż dotychczas nie ogłoszono w języku polskim zupełnie wyczerpującego rozbioru wody czigelskiej tak, iż tylko z pomyślnych skutków wywołanych użyciem tejże wody przez samych wyleczonych innym chorym gorąco zaleconą bywa, a już w pierwszym roku po jój wprowadzeniu do Galicyi, rozesłano 674 skrzynek (po 30 faszek). Wszystko to jednak dla racjonalnego lekarza nie może być wystarczającym.

Mając tę ostatnią okoliczność na uwadze, podjąłem się z własnej inicjatywy dokładnego rozbioru wody czigelskiej, który przy odpowiedniej ilości wody z uwzględnieniem wszystkich składni-

1) Jác Aloys. Die Mineralquellen des Saroser Comitates, Zeitschrift für die Natur und Heilkunde 1858, 5, 6, 7.

2) Dr. S. A. Kovács VIII. Naturforscher-Versammlung J. 1859, 251-263.

3) Die Ludwigsquelle von Czigelka. Dr. Cornel Chyzer. Buda-Pest 1882. S. (1-16).

ków wykonałem przy dzisiejszym stanie nauki z możliwą starannością i sumiennością w pracowni J. Wielm. prof. Dra Czyrniańskiego w Krakowie.

Dnia 12. Lutego z. r. przedstawiłem niniejszą pracę na posiedzeniu Komisji balneologicznej Towarzystwa lekarskiego w Krakowie. ¹⁾

Fizyczne własności wody czigelskiej.

Zdrój Ludwika ujęty jest w cembrzynę z twardego kamienia; ochroniony starannie przed wpływami atmosferycznymi. Średnica cembrzyny dochodzi 1 metra, na której nie wydziela się żaden osad ochrowaty. Ilość przyływu wody na dobę wynosi mniej więcej 30 tysięcy litrów. Nadmiar wody odpływa ze źródła kamienną rynienką. Ciężota wody mierzona przy ciepłocie powietrza 17° Cel. wynosi 9° Cel; jest ona zupełnie bezbarwna, przezroczysta, bez woni, smaku orzeźwiającego, słono-alkalicznego; a wskutek wydzielania z siebie bezwodnika węglowego znajduje się cały źródł w ustawicznym ruchu. Świeżo zaczerpnięta do szklanki moeno też burzy, poczem na ścianach osiadają perełki gazu; pozostawiona zaś dłuższy czas w naczyniu otwartém, wydziela tylko bardzo nieznaczny osad.

Ciężar gatunkowy oznaczony za pomocą dokładnego piknometru w porównaniu z wodą przekroploną tej samej ciepłoty, wynosi 1.013.

Rozbiór jakościowy wykonany w pracowni chemicznej wykazał obecność soli potasowych, sodowych, litowych (spektr.), wapniowych, magnowych, glinowych, barowych (ślady), strontowych (spektr.) żelazawych, manganawych w postaci siarkanów, chlorków, jodków, boranów, dwuwęglanów, tudzież obecność bezwodnika węglowego w stanie wolnym i kwasu krzemowego.

Rozbiór ilościowy dał następujące rezultaty.

1. Oznaczenie ilości składników stałych.

669.9 grm. wody odparowano na łaźni wodnej w odważonej poprzednio misce platynowej do suchości. Otrzymaną pozostałość suszono w łaźni powietrznej przy ciepłocie 180° Cel. dotąd, dopóki ostatnie dwa odważenia nie zgadzały się z sobą. Przybytek miski

1) Sprawozdanie Komisji balneolog. Tow. lekarsk. krakowsk. za rok 1883.

na ciężarze oznaczał ilość składników stałych zawartych w odważonej ilości wody.

669.9 grm. wody dały 9.099 grm. składników stałych, a więc 1000 grm. wody zawierają 13.057 grm. skł. st. (przez odparowanie).

2. Oznaczenie węglanu sodowego (miareczkowaniem).

Odważone składniki stałe znajdujące się na misce platynowej, oblano wodą gorącą, odlewając ciecz z osadu przez sączek. Czynność tę powtórzono kilka razy dla dokładnego wylugowania węglanu sodowego. Otrzymany roztwór zaprawiono czystym, obojętnym roztworem lakmusu, a następnie miareczkowano w wiadomy sposób normalnym kwasem solnym; z ilości wypotrzebowanych cent. sześć. kwasu solnego obliczono ilość węglanu sodowego, wiedząc, iż 1 c. c. kwasu solnego równa się 0.053 grm. węgl. sodow. W ten sposób oznaczono węglanu sodowego nieco więcej (8.20115 grm), aniżeli otrzymano przez zespolenie (8.17843 grm), ponieważ przy powyższem postępowaniu nie uwzględniono tej okoliczności, iż małe ilości węglanu wapniowego, magnowego podczas lugowania wodą gorącą mogły przejść w roztwór.

3. Oznaczenie kwasu siarkowego.

729.85 grm. wody zakwaszono kwasem solnym, odparowano do suchości w celu oddzielenia kwasu krzemowego.

Odsącz zaprawiono na gorąco chlorkiem barowym. Wydzielony osad siarkanu barowego zebrano na sączek o znanym ciężarze popiołu, wymyto starannie wodą gorącą, a po wysuszeniu wyżarzono. Z ilości siarkanu barowego obliczono ilość kwasu siarkowego w odważonej ilości wody.

Siark. barow. znaleziono	0.17880 grm.	} 1998.46 grm. wody.
Kwasu siarkowego	0.67715 „	

a więc w 1000 grm. wody oznaczono . . . 0.04801 gr. kw. siar.

4. Oznaczenie bezwodnika krzemowego.

1376.58 grm. wody (2 flaszki) zakwaszono po przelaniu do obszerniej kolby kwasem solnym, ¹⁾ flaszki zaś popłukano kwasem solnym rzadczonym w celu rozpuszczenia wodnika żelazowego wydzielonego na ścianach flaszek; gdyż w tej samej ilości wody,

1) Kwasu solnego używano chemicznie czystego, wolnego od żelaza, a do odsączenia sączków wymytych poprzednio czystym kwasem solnym.

w której oznaczono kwas krzemowy, oznaczono następnie tlenek żelazowy, dlatego więc należało całą ilość żelaza przeprowadzić w roztwór, gdyż w przeciwnym wypadku oznaczenie żelaza byłoby niedokładnym. Wodę zakwaszoną odparowano na łaźni wodnej w misce platynowej do suchości. Pozostałość białą zwilżono kilkunastu kroplami zgęszczonego kwasu solnego, następnie wodą przekroploną, do której dodano parę kropli kwasu siarkowego, i ogrzewano przez kilkanaście minut. Osad zebrany na sączku po wymyciu wodą gorącą i wysuszeniu wyżarzone i odważono.

Z dwóch oznaczeń przyjmując średnią, znaleziono kwasu krzemowego 0.02939 grm. w 1000 grm. wody.

Osad kwasu krzem. stopiono po odważeniu z czystym węglanem sodowym. Kwas krzemowy zamienił się w krzemian sodowy, który przy ługowaniu masy stopionej wodą przeszedł w roztwór, (w nierozpuszczeniu pozostałby węglan barowy). Ponieważ masa stopiona rozpuściła się dokładnie w wodzie, przekonano się więc na tym miejscu o nieobecności soli barowej.

5. Oznaczenie tlenku żelazowego.

Przesącz pochodzący od kwasu krzemowego zaprawiono w małej kolbie amoniakiem i świeżym siarczkiem amonu, uzupełniono wodą czystą i zatkano szczelnie korkiem. Po 24 godzinach wydzielony osad czarny zebrano na sączku, (odsącz I.) i rozpuszczono w kwasie solnym. Przesącz gotowano z kilku kroplami kwasu azotowego, strącono następnie żelazo wraz z glinem na ciepło węglanem amonowym. Osad wolny (odsącz II.) od wapińców rozpuszczono w kwasie solnym, zaprawiono kwasem winowym (wolnym od glinu) w takiej ilości, iż dodany amoniak nie sprawił osadu, następnie siarczkiem amonu. Wydzielany osad siarczku żelaza, wolny od glinu (odsącz III.), rozpuszczono w kwasie solnym, następnie po rozłożeniu kwasu siarkowodowego i utlenieniu soli żelazawej strącono żelazo amoniakiem w postaci wodoru żelazowego, który przez wyżarzenie zamieniono w tlenek żelazowy.

Tlenk. żelazow. ($Fe_2 O_3$) znaleziono:

		w 1376.58 grm. wody,	0.01320 grm.
a więc „ „		w 1000 „ „	0.00958 „
czyli Tlenk. żelazaw. (FeO) w		1000 „ „	0.00862 „

6. Oznaczenie tlenku glinowego.

Przesącz (III), pochodzący od siarczku żelaza po kwasie winowym, zmieszano z czystym węglanem sodowym, odparowano do suchości w misce platynowej, a po lekkim wyżarzeniu z czystą salętrą rozpuszczono pozostałość w wodzie zakwaszonej kwasem solnym. W odsączu wydzielono amoniakiem wodnik glinowy, który po wysuszeniu przez wyżarzenie zamieniono w tlenek glinowy.

Tlenk. glinow $Al_2 O_3$ oznaczono:

w 1379·53 grm. wody, 0·00124 grm.

a więc „ „ w 1000 „ „ 0·00090 „

Przesącz (I. i II.) zawierający wapniowce i mangan po odparowaniu do $\frac{1}{5}$ zakwaszono do słabego oddziaływania kwasem solnym, następnie zaprawiono świeżym siarczkiem amonu. Ponieważ ilość wydzielonego siarczku manganu była zbyt mała, dlatego ilościowe oznaczenie manganu połączono z oznaczeniem jodu, litu i t. d. Wydzielony zaś na tém miejscu siarczek manganu posłużył do jakościowego stwierdzenia manganu drogą ogniową.

7. Oznaczenie tlenku wapniowego i tlenku strontowego.

Przesącz pochodzący od siarczku manganu gotowano z kwasem solnym w celu rozłożenia siarczku amonu; w odsączu od wydzielonej siarki strącono wapno wraz z strontem amoniakiem, i szczawianem amonowym; z małym dodatkiem węglanu amonowego. Osad wymyty przez dekantacją zebrano na sączku, a po wyżarzeniu rozpuszczono takowy w kwasie solnym, a z otrzymanym roztworem powtórzono powyższą czynność. Wydzielony osad po wysuszeniu zamieniono najpierw przez lekkie wyżarzenie w węglan wapniowy i strontowy, a przez silne wyżarzenie na miechu w odpowiednie tlenki.

Tlenk. wapn. + stront. znalezione:

w 1376·58 grm. wody, 0·265113 grm.

a więc „ „ $BaO + SrO$ w 1000 „ „ 0·192370 „

8. Oznaczenie tlenku magnezowego.

Przesącz pochodzący od oznaczenia wapna i strontu odparowano w misce platynowej do suchości, wyżarzone w celu zni-

szczenia soli amonowych. Pozostałość rozpuszczono w małej ilości wody i kwasu solnego, a w odsączu wydzielono tlenek magnowy fosforanem sodowym i amoniakiem. Osad fosforanu magnowo-amonowego zebrano na sączku, wymyto wodą amoniakalną a po wysuszeniu przez silne wyżarzenie zamieniono w pyrofosforan magnowy, z ilości którego obliczono ilość tlenu magnowego, i znaleziono takową równą 0·10116 grm. (*MgO*).

Pyrofosforanu magnowego oznaczono w 1376·58 grm. wody 0·38644 grm; ilości téj odpowiada tlenku magnowego 0·1392 grm; a więc w 1000 grm. wody znaleziono tlenku magn. 0·10116 grm.

9. Oznaczenie chlorków alkaliów.

729·85 grm. wody zakwaszono kwasem solnym i odparowano do suchości; oddzielono najpierw kwas krzemowy, następnie chlorkiem barowym kwas siarkowy. Przesącz pochodzący od siarkanu barowego wyparowano w łaźni wodnej do suchości, a pozostałość rozpuszczono w małej ilości wody.

Rozczyn gotowano pół godziny z wodnikiem wapniowym, wolnym od alkaliów. Po oddzieleniu osadu strącono w odsączu wapno amoniakiem i węglanem amonowym z dodatkiem kilku kropli szczawianu amonowego.

Odsącz odparowano do suchości, żarzone w misce platynowej celem zniszczenia soli amonowych.

Czynność powyższą powtórzono drugi raz. Pozostałość składającą się z czystych chlorków alkaliów, splukano do małej poprzednio odważonej miseczki platynowej, zaprawiono kilku kroplami kwasu solnego odparowano do suchości i lekko wyżarzone. W 1000 grm. wody znaleziono chlorku sodu, potasu i litu 13·12992 grm.

Po odważeniu rozpuszczono chlorki w 500 C. C. wody przeprzekroplonej, z roztworu tego wzięto 30 C. C. (=0·56466 grm. chlork. alk.) i w tych oznaczono ilość chlorku potasu zapomocą chlorku platynowego użytego w nadmiarze. Po kilku godzinném postaniu wydzielony osad chlorydu platyniano-potasowego, barwy żółto-cytrynowej, po zbadaniu pod mikroskopem, zebrano na mały poprzednio odważony sączek; z ilości chlorydu platyniano-potasowego wysuszonego w ciepłocie 100° Cel. i odważonego obliczono ilość chlorku potasu. Chlorydu plat. potasowego znaleziono 0·06770 grm. ilości téj odpowiada chlorku potasu 0·02067 grm.

Ilość ta (0·02067 grm.) odpowiada 0·56466 grm. chlorków alkaliów, czyli 30 C. C. a więc 13·12992 gramom chlorków alkaliów = 1000 gram. wody ze źródła odpowiada 0·47201 grm. chlorku potasu. Znalezioną ilość chlorku potasu odjęto od sumy chlorków alkaliów, reszta zaś 12·64082 grm. przedstawia ilość chlorku sody i chlorku litu. Z oznaczonej ilości chlorku potasu (0·47201 grm.) obliczono ilość potasu metalicznego 0·24629 grm., a z tego ilość tlenku potasowego K_2O 0·29549 grm.

10. Oznaczenie całkowitej ilości bezwodnika węglowego.

Dwie fiaszki pojemności 300 c. sz. zamykające się szczelnie korkami kauczukowymi odważono w pracowni chemicznej z odpowiednią ilością chlorku i tlenku wapniowego. Fiaszki wypełniono przy źródle wodą, zakorkowano szczelnie i pozostawiono takowe w pracowni dłuższy czas w spokoju. Wydzielony osad węglanu wapniowego zebrano na sączek, o ile możliwości wśród zatamowanego przystępu powietrza, wymyto wodą i osad wraz z sączkiem włożono do kolbki przyrządu Bunsena, który wraz z kwasem solnym (10%), wypełniającym bańkę aparatu, odważono dokładnie. Przez wpuszczenie kwasu solnego do kolbki przyrządu wydalono bezwodnik węglowy z węglanu wapniowego, po powtórnym ogrzaniu roztworu prawie do zagotowania i oziębieniu przepuszczono przez roztwór strumień powietrza atmosferycznego dla wydalenia reszty bezwodnika węglowego. Po odważeniu ubytek przypadał na kwas węglowy wolny i związany w odważonej ilości wody.

Odciągnąwszy następnie od całkowitej ilości bezwodnika węglowego ilość tegoż tworzącą z zasadami węglany obojętne, i bezwodnik węglowy tworzący z węglanami rozpuszczalne dwuwęglany, reszta przypada na bezwodnik węglowy istotnie wolny.

Bezwodnika węgl. w całości znaleziono:

	w 1000	gram. wody	9·68712	gram.
„ do utworzenia węglanów	w 1000	„ „	3·66033	„
„ „ dwuwęglanów	w 1000	„ „	3·66033	„
„ istotnie wolnego CO_2	w 1000	„ „	2·36646	„
			czyli	1200·4 Cm. sz.

11. Oznaczenie chlorowców.

a) wagą

669·87 grm. wody odparowano na łaźni wodnej do $\frac{1}{4}$, odsączono, popłukując sączek wodą przekroploną; odsącz zaprawiono do oddziaływania kwaśnego kwasem azotowym wolnym od chloru, następnie wydzielono chlor wraz z jodem azotanym srebrowym. Osad chlorku i jodku srebrowego zebrano na sączek, a po dokładnym wysuszeniu i ostrożnym wyżarzeniu w tygielku porcelanowym odważono.

Chlorku i jodku srebr. oznaczono:

	w 669·87 grm. wody,	6·21939 grm.
a więc „ „ „ „	1000 „ „	9·28448 „

b) Miareczkowaniem z roztworu obojętnego.

Ponieważ woda ze źródła Ludwika należy do najsilniejszych szczawów słono-alkalicznych, dlatego metodę oznaczenia chloru i jodu mianowanym roztworem azotanu srebr. zmieniono, aby uniknąć przy zobojętnianiu wody mineralnej kwasem azotowym utraty tejże wskutek próbowania papierkami lakmusowymi.

Do oznaczenia użyto 25 grm. wody, zakwaszono takową kwasem azotowym użytym w nadmiarze, nadmiar zaś kwasu azotowego zobojętniono chemicznie czystym, wolnym od chloru, węglanem wapniowym, po ogrzaniu dla oddalenia bezwodnika węglowego odsączono, a przesącz oddziałujący obojętnie zaprawiono kilku kroplami obojętnego chromanu potasowego; wkraplano następnie miareczkowany roztwór azotanu srebrowego, dopóki ostania kropla nie wywołała pożądanego zabarwienia roztworu. Z ilości wypotrzebowanych centymetrów sześciennych obliczono ilość chloru, wiedząc iż jeden cent. sześć. azot. srebr. = 0·003546 grm. chloru.

1) 25 grm. wody — 0·23254 grm. chlorku srebra	}	miareczko- waniem
2) 25 „ „ 0·24011 „ „ „		
3) 25 „ „ 0·23504 „ „ „		

Wagą znaleziono w 25 grm. wody czystego chlorku srebra 0·23152; a chlorku srebrowego i jodku srebrowego 0·23211 grm. W rachunek wprowadzono wyniki otrzymane wagą, gdyż przy miareczkowaniu ilość wypotrzebowanych cent. sz. azot. srebr. obliczono na chlorek srebr. bez uwzględnienia jodku srebr.

12. Oznaczenie jodu, litu, kwasu borowego, manganu, baru i strontu.

15 litrów wody równa się 15195 grm. wody mineralnej odparowano w misce srebrnej do małej pozostałości, odsączono, osad zaś wymywano wodą gorącą tak długo, dopóki nie przestał oddziaływać alkalicznie. Rozczyn (I) wodny służył do oznaczenia jodu, litu i kwasu borowego; osad (II) nierozpuszczalny do oznaczenia manganu, baru i strontu.

Osad (II) rozpuszczono w kwasie solnym, rozczynek po dodaniu kilku kropli kwasu siarkowego odparowano do suchości w celu oddzielenia kwasu krzemowego. Osad zebrany na sączku po wymyciu wodą gorącą, gotowano ze zgęszczonym rozczynem węglanu sodowego, odsączono, pozostałość nierozpuszczalną stopiono z czystą sodą. Masę stopioną wytrawiono wodą letnią, a w pozostałym osadzie po rozpuszczeniu takowego w kwasie (12a) solnym wykryto ślady baru, wydzielając takowy w postaci siarakanu barowego. Ilość wydzielonego siarakanu była tak mała, iż zważyć jej nie można było; stwierdzono tylko ślady soli barowej za pomocą analizy widmowej. W odsączu pochodzącym od siarakanu barowego po dolaniu wysokoku wydzielono małe ilości siarakanu strontowego, (a) który tymczasowo przechowano.

Do przesączu, pochodzącego od wydzielonego kwasu krzemowego (12b) wprowadzono kwas siarkowodowy, który nie sprawił żadnego osadu. Ten sam przesącz po rozłożeniu kwasu siarkowodowego i po wydzieleniu w sposób powyżej opisany (5) tlenku żelaza i glinu, zaprawiono siarczkiem amonu po poprzednim zobojętnieniu i pozostawiono w spokoju przez 24 godzin. Wydzielony osad barwy cielistej zebrano na sączku, wymyło wodą zawierającą siareczek amonu, rozpuszczono w kwasie solnym, w przesączu stracono na gorąco węglanem sodowym węglan manganawy, który przez wyżarzenie zamieniono w manganowy niedokwasek manganu $Mn_3 O_4$.

Manganow. ndk. mang. oznaczono w 15195 grm. wody 0.0109 grm., ilość ta odpowiada 0.01151 grm. tlenk. manganu $Mn O$; a więc w 1000 grm. wody oznaczono 0.00076 grm. $Mn O$.

(12c) W przesączu pochodzącym od siarczku manganu, po rozłożeniu siarczku amonu kwasem solnym, wydzielono wapień i stront w postaci węglanów. Wydzielony węglan wapniowy i strontowy zamieniono w azotany i odparowano takowe do suchości.

Pozostałość wytrawiono kilka razy mieszaniną wyskoku i eteru; nierozpuszczalny azotan strontowy zamieniono następnie w siarkan strontowy, do którego dołączono poprzednio zachowany siarkan strontowy (a), z ilości wyżarzonego siarkanu strontowego obliczono tlenek strontowy.

W 15195 grm. wody oznaczono 0·006 grm. siarkanu strontowego, ilości téj odpowiada 0·00338 grm. tlenk. stront; a więc w 1000 grm. wody oznaczono 0·00022 „ „ „

Znalezioną ilość tlenku stront. odjęto od ogólnej sumy tlenk. wap. + stront. 0·19237, reszta 0·19215 przypada na czysty tlenek wapniowy.

13. Oznaczenie jodu, litu i kwasu borowego.

Rozczyn (I) wodny, (13a.) odpowiadający 15195 grm. wody miner; odparowano do gęstości syropu i wytrawiono 96% wyskokiem. Czynność wytrawiania wyskokiem¹⁾ na gorąco powtórzono dla znacznej ilości składników cztery razy. Rozczyn wyskokowy, po dodaniu dwóch kropli zgęszczonego wodnika potasowego, oddestylowano; pozostałość rozpuszczono w wodzie, rozczyzn wodny odparowano prawie do suchości, pozostałość wytrawiono 96% wyskokiem. Tę samą czynność powtórzono jeszcze trzy razy. Ostatni wyciąg wyskokowy zawierający całą ilość jodu obok małych ilości chlorków alkaliów odparowano z dwoma kroplami wodnika potasowego w misce platynowej do suchości, pozostałość po lekkim wyżarzeniu rozpuszczono w wodzie. Czysty rozczyzn zlano do szklanej fiaszki zamykającej się szczelnie korkiem szklannym, zmieszano z dwusiarczkiem węgla, zakwaszono rozcieńczonym kwasem siarkowym, dodano azotynu potasowego i kłóccono silnie kilka minut. Czynność tę powtórzono kilka razy, aż cała ilość jodu została z połączenia wydzieloną, a świeżo dodany dwusiarek węgla więcej się nie zabarwił. Dwusiarek węgla zawierający całą ilość wydzielonego jodu wymyto starannie wodą i oznaczono w nim ilość jodu mianowanym rozczyznem podsiarczanu sodowego, świeżo przygotowanym.

W 15195 grm. wody oznaczono 0·19220 grm. jodu,
a więc 1000 „ „ „ w 0·01265 „ „

Ilość ta jodu (0·01265 grm.) odpowiada 0·02342 grm. jodku srebrowego.

1) Wszystkie osady pozostałe przy wytrawianiu wyskokiem, przechowano do dalszego rozbioru.

Pod 11. oznaczono chlorku i jodku srebrowego 9·28448 grm; jeżeli od ilości téj odejmiemy 0·02342, to reszta 9·26106 grm. przypada na chlorek srebra, z którego obliczono następnie ilość chloru i znaleziono takową równą 2·28971 grm.

Do oznaczenia litu i kwasu borowego posłużyły wszystkie osady pozostałe przy wytrawianiu odparowanych rozezynów wyskokowych, jakoteż rozezyn pochodzący od dwusiarczku węgla zawierającego całą ilość wydzielonego jodu. Wszystko to rozpuszczono w wodzie, dodano kwasu solnego w małym nadmiarze, uzupełniono do jednego litra, rozezyn kwaśny rozdzielono na dwie części; w jednej części oznaczono lit, w drugiej kwas borowy.

(13b.) Oznaczenie litu.

500 C. C. powyższego rozezynu = 7597·5 grm. wody, odparowano do suchości, pozostałość wytrawiono bezwodnym wyskokiem na gorąco, przy ostatniém wytrawianiu dodano do wyskoku połowę eteru. Rozezyn wyskokowo-etryczny oddestylowano, pozostałość rozcieńczono małą ilością wody, zakwaszono kwasem solnym i odparowano na łaźni wodnej do suchości. Pozostałość rozpuszczono w wodzie, po dodaniu jednéj kropli chlorku żelazowego, gotowano z czystém mlékiem wapienném.

Przesącz zaprawiono amoniakiem i szczawianem amonowym, odsącz odparowano do suchości i wyżarzone lekko dla rozłożenia soli amonowych. Pozostałość rozpuszczono w małej ilości wody, a z przesączem powtórzono tę samą czynność, to jest, gotowano z mlékiem wapienném i t. d., badając zawsze pozostałe osady przy odsączaniu spektralnie, czy nie zawierały jeszcze litu. Pozostałość po ostatniém lekkim wyżarzeniu rozpuszczono w wodzie i wydzielono lit w postaci fosforanu troj-litowego, a po wysuszeniu i wyżarzeniu znaleziono takowego 0·11840 grm., ilości téj odpowiada 0·12997 grm. chlorku litu w 7597·5 grm. wody,

a więc $LiCl$ w 1000 " "

oznaczono 0·01709 grm; ilości téj odpowiada 0·00283 grm. litu metalicznego, a 0·00604 grm. tlenku litowego Li_2O .

Ilość chlorku litu 0·01709 grm. odjęto od sumy chlorku sodu i chlorku litu t. j. 12·65791 grm; reszta 12·64082 grm. od-

powiada chlorku sodowemu; w ilości téj oznaczono sodu metalicznego 4·97853 grm. a 6·70718 grm tlenku sodowego Na_2O .

(13 c) *Oznaczenie kwasu borowego.*

Z 500 C. C. roztworu kwaśnego = 7597·5 grm. wody, w celu oznaczenia kwasu borowego, postępowano w sposób następujący:

Po oddzieleniu kwasu krzemowego wprowadzono do przesączu kwas siarkowodowy, który nie sprawił najmniejszego osadu. Przez lekkie ogrzewanie na łaźni wodnej rozłożyło siarkowódór; przesącz od wydzielonej siarki zmieszano z węglanem potasowym dodanym w odpowiedniej ilości i odparowano do suchości. Pozostałą masę wytrawiono trzy razy silnym wyskokiem z dodatkiem małej ilości kwasu solnego. Wyciąg wyskokowy po zobojętnieniu wodnikiem potasowym aż do oddziaływania alkalicznego, oddestylowano, pozostałość wytrawiono na gorąco wodą z dodatkiem węglanu potasowego. Przesącz zakwaszony kwasem solnym po dodaniu chlorku magnezowego, salmiaku i amoniaku odparowano do suchości w misce platynowej; po lekkim zaś wyżarzeniu wytrawiono pozostałość wodą wrzącą, a nierozpuszczalny osad boranu magnezowego i magnezyi zebrano na sączek, osad wymyto starannie wodą wrzącą.

Z odsączem powtórzono tę samą czynność, to jest odparowano z dodatkiem salmiaku, amoniaku do suchości, żarzono i t. d. Zebrany osad wyżarzony w misce platynowej poprzednio odważonej; po odważeniu pozostałości oznaczono najpierw miareczkowaniem ilość magnezyi, a następnie z różnicy ilość kwasu borowego.

Boranu sodowego oznaczono:

w 7597·5 grm. wody, 1·39255 grm.

a więc „ „ „ 1000 „ „ 0·18329 „

Ilości téj odpowiada 0·09720 grm. kwasu borowego.

Poszukiwanie kwasów organicznych lotnych jako to: mrówkowego, octowego, masłowego, propionowego nie doprowadziło do żadnego rezultatu.

Zestawiwszy powyżej otrzymane wyniki rozbioru okazuje się, iż źródło Ludwika w 1000 grm. wody zawiera:

Bezwodnika krzemowego	0.02031	grm. m. p.
Chloru	2.29024	„ „
Jodu	0.01265	„ „
Kwasu siarkowego	0.04801	„ „
Kwasu borowego	0.09720	„ „
Bezwodnika węglowego	9.68712	„ „
Tlenku potasowego	0.29549	„ „
„ sodowego	6.70718	„ „
„ litowego	0.00604	„ „
„ barowego	ślady	
„ strontowego	0.00022	„ „
„ magnowego	0.10116	„ „
„ wapniowego	0.19215	„ „
„ glinowego	0.00090	„ „
„ żelazowego	0.00862	„ „
„ manganawego	0.00076	„ „

Obliczenie otrzymanych wypadków i zespolenie
połączeń na 1000 grm. wody.

1.	Siarkan sodowy $SO_4 Na_2$		
	Kwasu siarkowego znaleziono (pod 3)	0·04801	grm. m. p.
	który wiąże tlenku sodowego	0·03720	„ „
	tworząc siarkanu sodowego	0·08521	„ „
2.	Jodek sodu $Na I$.		
	Jodu znaleziono (pod 13a)	0·01265	„ „
	który wiąże sodu metalicznego	0·00231	„ „
	tworząc jodku sodu	0·01496	„ „
3.	Boran sodowy $Bo O_2 Na_2$.		
	Kwasu borowego znaleziono (pod 13c)	0·09720	„ „
	który wiąże tlenku sodowego	0·08609	„ „
	tworząc boranu sodowego	0·18329	„ „
4.	Chlorek potasu KCl .		
	Potasu metalicznego znaleziono (pod 9)	0·24629	„ „
	który wiąże chloru	0·22572	„ „
	tworząc chlorku potasu	0·47201	„ „
5.	Chlorek litu $LiCl$.		
	Litu metalicznego znaleziono (pod 13b)	0·00283	„ „
	który wiąże chloru	0·01427	„ „
	tworząc chlorku litu	0·01709	„ „
6.	Chlorek sodu $NaCl$.		
	Reszta chloru	2·05025	„ „
	wiąże sodu metalicznego	1·33203	„ „
	tworząc chlorku sodu	3·38211	„ „
7.	Węglan manganawy $CO_3 Mn$.		
	Tlenku manganu znaleziono (pod 12b)	0·00076	„ „
	który wiąże bezwodnika węglowego	0·00053	„ „
	tworząc węglanu manganu	0·00129	„ „
8.	Węglan żelazawy $CO_3 Fe$.		
	Tlenku żelazawego znaleziono (pod 5)	0·00862	„ „
	który wiąże bezwodnika węglowego	0·00526	„ „
	tworząc węglanu żelazawego	0·01388	„ „
9.	Węglan wapniowy $CO_3 Ca$.		
	Tlenku wapniowego znaleziono (pod 7 i 12c)	0·19215	„ „
	który wiąże bezwodnika węglowego	0·15098	„ „
	tworząc węglanu wapniowego	0·34312	„ „

10. Węglan strontowy $CO_3 Sr.$			
Tlenku strontowego znaleziono (pod 12c)	0·00022	gram. m. p.	
który wiąże bezwodnika węglowego	0·00009	" "	
tworząc węglanu strontowego	0·00031	" "	
11. Węglan magnowy $CO_3 Mg.$			
Tlenku magnowego znaleziono (pod 8)	0·10116	" "	
który wiąże bezwodnika węglowego .	0·11121	" "	
tworząc węglanu magnowego .	0·21231	" "	
12. Węglan sodowy $CO_3 Na_2.$			
Tlenku sodowego znaleziono (pod 13b)	6·70718	" "	
z ilości tej odpada na siarkan sodowy,			
boran sodowy, jodek i chlorek sodu	1·92101	" "	
reszta tlenku sodowego . . .	4·78617	" "	
wiąże bezwodnika węglowego . . .	3·39226	" "	
tworząc węglanu sodowego . . .	8·17843	" "	
13. Bezwodnika krzemowego znaleź. (pod 4)	0·02931	" "	
14. Tlenku glinowego znaleziono (pod 6)	0·00090	" "	
15. Bezwodnika węglowego znaleź. (pod 10)	9·68712	" "	
z tego połączono z tlenk. wapniow.	0·15098	" "	
" " " magnow.	0·11121	" "	
" " " strontowym	0·00009	" "	
" " " manganawym	0·00053	" "	
" " " żelazawym	0·00526	" "	
" " " sodowym	3·39226	" "	
razem połączono bezwodnika węglowego do			
utworzenia węglanów obojętnych . . .	3·66033	" "	
Bezwodnika węglowego do utworzenia dwu-			
węglanów	3·66033	" "	
16. Bezwodnika węglowego istotnie wolnego	2·36646	" "	
czyli	1200·4	Cm. sz.	
17. Składników stałych przez odparowanie			
oznaczono (pod 1)	13.05700	gram. m. p.	

Przez zespolenie zasad z kwasami i przez obliczenie soli kwasu węglowego na węglany obojętne wypada, iż
zdrój Ludwika w 1000 grm. wody zawiera:

Chlorku potasu <i>KCl</i>	. . .	0·47201	grm. m. p.
„ litu <i>LiCl</i>	. . .	0·01719	„ „
„ sodu <i>NaCl</i>	. . .	3·38211	„ „
Siarkanu sodowego <i>SO₄Na₂</i>	. . .	0·08521	„ „
Boranu sodowego <i>BO₂Na₂</i>	. . .	0·18329	„ „
Jodku sodowego <i>NaJ</i>	. . .	0·01496	„ „
Fosforanu glinowego <i>P₂O₈Al₂</i>	. . .	0·00212	„ „
Węglanu żelazawego <i>FeCO₃</i>	. . .	0·01388	„ „
„ manganawego <i>MnCO₃</i>	. . .	0·00129	„ „
„ strontowego <i>SrCO₃</i>	. . .	0·00031	„ „
„ magnowego <i>MgCO₃</i>	. . .	0·21231	„ „
„ wapniowego <i>CaCO₃</i>	. . .	0·34312	„ „
„ sodowego <i>Na₂CO₃</i>	. . .	8·17843	„ „
Bezwodnika krzemowego <i>SiO₂</i>	. . .	0·02931	„ „
Węglanu barowego <i>BaCO₃</i>	. . .	ślady	
Składników stałych otrz. przez zespolenie		12·93544	„ „
„ „ „ „ odparowanie		13·05700	„ „
Bezwodnika węgl. wolnego i w połączeniu		9·68712	„ „
„ „ do utworzenia węglanów			
i dwuwęglanów . . .		7·32066	„ „
„ węglowego istotnie wolnego . . .		2·36646	„ „
	czyli	1200·4	Cm. sz.
Ciepłota wody		9°	Cels.
Ciężar gatunkowy		1·013	

Obliczając sole kwasu węglowego na dwuwęglany,
zdrój Ludwika zawiera w 1000 grm. wody:

Chlorku potasu <i>KCl</i> .	0.47201	grm. m. p.
„ litu <i>LiCl</i> .	0.01709	„ „
„ sodu <i>NaCl</i> .	3.38211	„ „
Siarkanu sodowego $SO_4 Na_2$	0.08521	„ „
Boranu sodowego $BO_2 Na_2$	0.18329	„ „
Jodku sodu <i>NaJ</i> .	0.01496	„ „
Fosforanu glinowego $P_2 O_8 Al_2$	0.00212	„ „
Dwuwęglanu manganu $(CO_3)_2 Mn H_2$	0.00166	„ „
„ żelazawego $(CO_3)_2 Fe H_2$	0.02131	„ „
„ strontowego $(CO_3)_2 Sr. H_2$	0.00044	„ „
„ magnowego $(CO_3)_2 Mg H_2$	0.36905	„ „
„ wapniowego $(CO_3)_2 Ca H_2$	0.55586	„ „
„ barowego $(CO_3)_2 Ba H_2$	ślady	
„ sodowego $(CO_3)_2 Na H.$	12.96262	„ „
Bezwodnika węglowego ist. wolnego CO_2	2.36646	„ „
	czyli 1200.4	Cm. sz.
„ krzemowego SiO_2	0.02931	grm. m. p.
Składników wszystkich razem	20.46350	„ „
odliczając bezwodnik węglowy istotnie wolny	2.36646	„ „
pozostaje składników stałych	18.09704	„ „
Ciepłota wody	9°	Cels.
Ciężar gatunkowy	1.013	

Z powyższych rezultatów rozbioru chemicznego okazuje się, iż w wodzie ezigelskiej najgłówniejszą rolę odgrywa dwuwęglan sodowy, chlorek sodu, bardzo znaczna ilość bezwodnika węglowego istotnie wolnego, dalej jodek sodu i chlorek litu.

W rzeczy samej dwuwęglan sodowy stanowi prawie $\frac{2}{3}$, a chlorek sodu $\frac{1}{3}$ wszystkich składników stałych, tak, że one same tworzą 90% skład. st; z tego względu zaliczyć należy zdrój Ludwika do najsilniejszych w świecie szeczaw sło-alkalicznych, zawierających jod w znacznej ilości.

Porównawcze zestawienie rozbiórów wody ze źródła
Ludwika dokonanych w r. 1846, 1880 i 1883.

	NAZWA ANALITYKA		
	Dr. E. v. Kovacs r. 1846	Dr. Rick r. 1880	Trochano- wski r. 1883
Chlorku potasu			0·47201 grm.
„ litu	nieoznaczone		0·01709 „
„ sodu	3·92 grm.	4·6673 grm.	3·38211 „
Jodku sodu	0·24 „	0·015 „	0·01496 „
Siarkanu sodowego	0·012 „	0·1358 „	0·08521 „
Boranu sodowego	0·418 „	0·2315 „	0·18329 „
Fosforanu glinowego	0·0018 „	—	0·00212 „
Dwuwęglanu mangan.	—	—	0·00166 „
„ żelazawego	0·050 „	0·0283 „	0·02131 „
„ strontowego	—	—	0·00044 „
„ magnowego	0·243 „	0·3582 „	0·36905 „
„ wapniowego	0·171 „	0·7003 „	0·55586 „
„ sodowego	10·81 „	12·8560 „	12·96262 „
„ barowego	—	—	ślady
Bezwodnika krzem.	0·046 „	0·0128 „	0·02931 „
„ węglowego istotnie wolnego	—	—	2·36646 „ czyli 1200·4 Cm. sz.
Składników stałych przez zespolenie	15·9118 „	19·0052 „	20·46350 grm.

UWAGA. Rezultaty rozbioru Dra E. Kovacs'a obliczone na 7680 granów. t. j. 1 funt wody w granach, przerobiłem dla dogodniejszego przeglądu na 1000 gramów wody i podałem takowe w gramach; w rezultatach zaś podanych przez Ricka węglany obojętne zestawilem jako dwu-
węglany.

Różnice zachodzące w poszczególnych rezultatach powyższych trzech rozbiórów (szczególnie Iszym a 3eim) łatwo usprawiedliwić tą okolicznością, iż pierwszy rozbiór chemiczny wody czigelskiej dokonany przez Dra E. Kovacs'a przed 37 laty, jako dawny mógł nieodpowiadać dzisiejszemu stanowisku chemii, która od owego czasu znacznie zrobiła postępy; a nadto wskutek nowego urządzenia źródła po spaleniu takowego r. 1877 w składzie wody mogły zajść również znaczne zmiany.

Rozbiór zaś Dra Ricka odnosi się do ważniejszych składników wody, bez uwzględnienia rzadszych składników.

Aby dać dokładny pogląd na chemiczne własności wody czigelskiej, a témsamem podnieść wysoką jej wartość leczniczą, podaję porównawcze zestawienie wody czigelskiej z innymi wodami mineralnymi krajowymi i zagranicznymi. W zestawieniu tém uwzględniłem wybitniejsze składniki wody, jako to: ilość składników stałych, bezwodnika węglowego istotnie wolnego, ilość chlorku sodu, węglanu sodowego i jodku sodu.

Ostateczne uwagi wyprowadzone z powyższego rozbioru.

Zastanawiając się nad liczbami zestawionemi w następującej tabeli porównawczej, dochodzimy do przekonania, iż źródło Ludwika w Czigelce jest bardzo obfite w składniki stałe i wolny bezwodnik węglowy i **przewyższa** nawet pod tym względem wszystkie krajowe i zagraniczne szczyawy słono-alkaliczne. Co do największej ilości węglanu sodowego 8·17 grm. na 1000 grm. wody, zajmuje źródło Ludwika **najpierwsze miejsce** w pośród wszystkich dotąd znanych źródeł całej Europy; zespolenie zaś głównych składników węglanu sodowego, chlorku sodu i jodku sodu wynoszą również źródło Ludwika **do rzędu znakomych wód zawierających jod** — a przoduje przed nimi i tą ceną zaletą, iż znaczna ilość bezwodnika węglowego istotnie wolnego 2·36 grm. czyni wodę czigelską nadzwyczaj przyjemną do picia, a zalety tej nie posiada żadna ze znanych szczyaw słono-alkalicznych, zawierających jod w większej ilości.

Musimy zatem przyznać, iż Czigelka należy do miejsc nader bogato przez naturę uposażonych, zasługuje niewątpliwie na to, aby na nią, jako na zdrojowisko, baczność u nas zwrócono uwagę.

Choroby, w których skuteczność lecznicza Czigelki szczególnie się wykazała. ¹⁾

1. Nieżyt ostry i przewlekły oskrzeli (Bronchitis), rozedma płuc i gruźlica.
2. Żołądy, niemniej jak i wszystkie przewłoczne obrzęki gruczołów bez tła żółtowego.
3. Choroby narządu trawienia, a mianowicie: niestrawność, nieżyt przewłoczny żołądka i jelit, wrzody żołądka, przekrwienie żylnie organów brzusznych, oraz choroby wątroby i śledziony z przerostem tychże połączone.
4. Nieżyt pęcherza, choroby następowe kiły, gościec.

1) Z opisu i prospektu źródła Ludwika za rok 1883; nie biorąc też za ten ustęp na siebie odpowiedzialności.

Tabela porównawcza wody czigelskiej z innymi

Nazwa źródła	Czigelka 1)	Szczawnica			Wysowa źródło solne	Krynica		Żegiestów	Iwonicz
		Źródło Walerji	Źródło Magdaleny	Źródło Szczeperana		Źródło główny	Słotwina		
Składników stałych	$\frac{12.935}{18.09}$ dwu- węgl.	5.047	10.04	5.184	8.007	1.865	1.902	1.789	11
Bezwodnika węglowego istotnie woln.	2.36	2.022	1.402	2.07	0.806	2.45	1.907	2.965	
Węgla sodowego	$\frac{8.17}{12.96}$ dwu- węgl.	2.02	4.222	2.144	4.57	0.195			
Chlorku sodu	3.38	1.944	4.615	1.966	2.151				8
Jodku sodu	0.015	$\frac{0.0007}{0.0033}$ Br Na	$\frac{0.0016}{0.008}$ Br Na	$\frac{0.0014}{0.0028}$ Br Na	$\frac{0.0002}{0.07}$ Br K				$\frac{0.019}{+}$ Br Na

1) Znaczna ilość boranu sodowego 0.19 i chlorku litu 0.017.

podobnemi wodami krajowemi i zagranicznemi.

Rabka Zródł główny	Bardów	Luchatschowitz	Selters	Vichy	Ems	Hall	Bilin	Gleichenberg	Kissingen	Eger Franzensbad 1)	Csis	Zacson	Sulin
	3·55	11·	4	5	3	13·	5·	5·	8	5·5	17	3	5.
	3 21									2·5			
	2·09	6·12	179	4·	19		3	2·			0·5	1·	2 5
		4	2		1·	12		2·	6·		15		1
0·016						0·039			0·031		0·0308	0·031	

1) Siarkanu sodowego 3 30.

III.

Kronika i statystyka zakładu.

I.

GRONO NAUCZYCIELI z końcem roku szkolnego. A. Dla nauki obowiązkowej.

L. p.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Których przedmiotów uczył	Tygod. godzin
1	Andrzej May	dyrektor	matematyki w I. i II. kl.	7
2	Ksiądz Franciszek Wojnar	profesor, katecheta rz. kat.	religii we wszystkich klasach.	14
3	Józef Dziewoński	profesor, zawiadowca gabinetu do rysunków odiecznych	rysunków odiecznych w IV, V, VI i VII, kaligrafii w I i III kl.	20
4	Romuald Bobin	profesor, zawiadowca biblioteki dla nauczycieli i dla młodzieży, gospodarz kl. I.	języka polskiego w I, IV, V, VI i VII kl.	16
5	Bogdan Hoff, magister farmacji, były asystent chemii w uniwersytecie Jagiellońskim, członek komisji fizyograficznej w Krakowie, Towarzystwa nauk ścisłych w Paryżu, lekarzy i agronomicznego w Krakowie	profesor, zawiadowca gabinetu chemicznego	chemii w V i VI, historii naturalnej w I i II, rysunków odiecznych w III kl.	15
6	Kazimierz Bryk	profesor, zawiadowca gabinetu fizykalnego, gospodarz kl. VII.	matematyki w IV, V i VII, fizyki w IV i VII kl.	20
7	Jędrzej Panek	profesor, zawiadowca gabinetu przyrodniczego	historii naturalnej w V, VI i VII, języka polsk. w II i III, kaligrafii w II kl.	16

L. p.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Których przedmio- tów uczył	Tygod- niowa godz.
8	Placyd Dziwiński Dr. filozofii	profesor	miał urlop przez cały rok szkolny	—
9	Edmund Grzębski	profesor, zawiado- wca gabinetu dla ry- sunków geometry- cznych, gosp. kl. VI.	geometrii i rysunków geometr. w II, IV, V, VI i VII, rysunków odreżnych w II kl.	20
10	Robert Rischka	profesor, zawiadowca niemieckiego księgo- zbioru dla młodzie- ży, gospodarz kl. II.	języka niemieckiego w II, III i VI, hi- stori w III kl.	17
11	Mieczysław Zaleski	profesor, zawiadowca zbiorów geografi- cznych, gospodarz kl. IV.	języka niemieckiego w kl. IV, V i VII, historii i geografii w IV.	18
12	Wilhelm Przybylski	egzaminowany za- stępca nauczyciela, gospodarz kl. III.	matematyki w kl. III i VI, fizyki w VI, rysunków geometry- cznych w I i III.	20
13	Aleksander Truszkowski	egzaminowany za- stępca nauczyciela, gospodarz kl. V.	geografii w kl. I i III, historii i geografii w II, V, VI i VII kl.	20
14	Karol Trochanowski	egzaminowany za- stępca nauczyciela	chemii w IV i VII, fizyki w III, języka niemieckiego w I kl.	15

B. Dla nauki nadobowiązkowej.

1. Rischka Robert,
2. Zaleski Mieczysław
3. Truszkowski Aleksander
4. Grzębski Edmund uczył gimnastyki.
5. Trochanowski Karol prowadził ćwiczenia w laboratorium
chemiczném.
6. Ks. Pełtech Józef uczył religii gr. kat.
7. Przysiecki Antoni uczył śpiewu.
8. Pomeranz Abraham Ber uczył religii mojżeszowej.
9. Reder Jan uczył muzyki.

Zmiany w składzie grona nauczycieli

w ciągu roku szkolnego 1883—4.

1. Wys. Rada szkolna kraj. rozp. z d. 7 września 1883 l. 8402, udzielając prof. B. Hoffowi jednomiesięcznego urlopu, zamianowała równocześnie na czas potrzeby zastępcą nauczyciela w tut. zakładzie Karola Trochanowskiego, asystenta przy katedrze chemii w c. k. Uniwersytecie Jagiellońskim.

W skutek dłuższego urlopu prof. Hoffa zast. naucz. Trochanowski pełnił obowiązki w tut. zakładzie do końca roku szkolnego.

2. Jego c. k. Apostolska Mość raczył najwyższém postanowieniem z dnia 11 stycznia 1884 najłaskawiej przyzwolić, aby egzam. zastępcy naucz. tutejszego zakładu Franciszkowi Dziurzyńskiemu, który w skutek choroby do dalszej służby stał się niezdolnym, wypłacano datek roczny w kwocie 240 złr. z ogólnego funduszu emerytalnego (rozp. Wys. Prezydium Rady szk. kraj. z dnia 31 stycznia 1884 l. 419/Pr.).

II.

ROZKŁAD NAUK.

Nauka przedmiotów obowiązkowych odbywa się podług dotychczas obowiązującego planu lekcyjnego dla szkół realnych, wprowadzonego rozp. Wys. c. k. Rady szk. kraj. z dnia 22. sierpnia 1872 l. 5917. Plan ten w myśl reskryptu Wys. c. k. Ministerstwa Wyzn. i Ośw. z dnia 19. marca 1881 l. 11874 pozostanie w mocy aż do dalszego zarządzenia.

Przedmioty nauki nadobowiązkowej.

1. Historia kraju rodzinnego w 4 oddziałach po 1 godzinie tygodniowo. W nauce tego przedmiotu brali udział wszyscy uczniowie klasy III, IV, VI i VII.
2. Gimnastyka w 6 oddziałach po 1 godzinie tygodniowo. Na tę naukę uczęszczało 105 uczniów.
3. Nauka śpiewu w 2 oddziałach po 2 godziny tygodniowo. W nauce téj brało udział 49 uczniów.

4. Nauka muzyki w 3 oddziałach po 2 godziny tygodniowo. W nauce téj brało udział 10 uczniów.
5. W ćwiczeniach w laboratorium chemiczném brało udział w pierwszym półroczu 7 uczniów z VII. i 7 z V. i VI kl; w drugim półroczu brali udział uczniowie IV, V i VII klasy w liczbie 7.

Wykaz książek szkolnych na rok 1884—5.

- Religia.** W kl. I. *Katechizm* Deharb'ea w tłóm. Likowskiego; w kl. II. *Dzieje starego zakonu* ks. Dąbrowskiego; w kl. III. *Dzieje nowego zakonu* ks. Dąbrowskiego; w kl. IV. *Liturgika* ks. Jachimowskiego; w kl. V. Wappler-Świster-ski *Nauka katolicka*; w kl. VI. *Etyka* Dra Martina w tłóm. ks. Soleckiego; w kl. VII. *Historja kościelna* Robitscha w tłóm. Jachimowskiego.
- Język polski.** A) *Gramatyka* w kl. I—IV. Małeckiego. B) *Wypisy* w kl. I. tom I., w II. tom II., w III. tom III., w IV. t. IV. dla niższych klas. W kl. V. Mecherzyńskiego tom II wyd. 2., w VI. Mecherzyńskiego tom I., w VII. Mecherzyńskiego tom I. i II. (wyd. 2.)
- Język niemiecki.** A) *Gramatyka* w kl. I. Schobera-Germana, II—IV Janoty B) *Wypisy* w klasie I. Rebena-Germana, w kl. II. Janoty, w III. Hamerskiego tom I. wyd. 2., w IV Hamerskiego tom II. wyd. 2., w V Jandaurka t. I wyd. 2., w VI Jandaurka tom II; w VII Egger, *Deutsches Lehr- und Lesebuch*, Ausg. für Realschulen tom I.
- Geografia.** W kl. I Benoniego i Tatomira; w kl. II i III Baranowskiego i Dziedzickiego; w V i VI Kluna w opracowaniu Starkla (wyd 2); w IV i VII Statystyka Szaraniewicza.
- Historja.** W kl. II *Dzieje starożytne* Weltera-Sawczyńskiego; w kl. III *Dzieje średniowieczne* Weltera-Sawczyńskiego; w kl. IV *Dzieje nowożytne* Weltera-Sawczyńskiego w kl. V, VI i VII *Dzieje powszechne* Gindelego-Markiewicza tom I, II i III.
- Matematyka.** W kl. I, II i III Arytmetyka Bączalskiego; w IV Mocnik-Stanecki, Arytmetyka; w V, VI i VII Arytmetyka i Geometrya Mocnika-Staneckiego. Logarytmy.
- Fizyka** W kl. III i IV Soleckiego dla niższych klas, w VI i VII Soleckiego dla wyższych klas.
- Historja naturalna** W kl. I Nowickiego Zoologia; w II Kłęska

Mineralogia i Hückla Botanika; w V Nowickiego Zoologia dla wyższych klas; w VI Billa Botanika; w VII Mineralogia i geologia Łomnickiego.

Chemia. W kl. IV—VII Rosco'ego w tłóm. Sokołowskiego i Nawratila.

Geometria. W kl. I—IV Moenika w opracowaniu Bączalskiego; w IV—VI Geometria wykresna Wierzbickiego; w VII Wolna perspektywa Maszkowskiego.

III.

TEMATA

do prac piśmiennych.

a) W języku polskim w klasie V.

1. Epizod z wakacyi.
2. Jak sobie pościelisz, tak się wypisiz.
3. Charakterystyka samolubna.
4. Jak należy czytać książkę, aby prawdziwą odnieść korzyść?
5. Osnowa I. księgi „Pana Tadeusza.“
6. Wartość zdrowia.
7. Tłumaczenie z języka niemieckiego.
8. Należy się i drobnych wad wystrzegać.
9. Charakterystyka Gerwazego.
10. Falszywy wstyd.
11. Czego nas uczą zwierzęta?
12. Słowność.
13. Co było powodem upadku greckiej niepodległości?
14. Polowanie (podług „Pana Tadeusza“).
15. Charakterystyka Litawora.
16. Osnowa ballady Szylera p. t. Nurek.

W klasie VI.

1. Wiadomości największém bogactwem.
2. Znaczenie wynalazku sztuki drukarskiej w dziejach oświaty i piśmiennictwa.
3. Mowa przeciw pijaństwu.
4. a) „Suknia grunt!“ Satyra.
b) Jakiéj porze życia ludzkiego odpowiada jesień?
5. Tłumaczenie z I. ks. Hermana i Doroty Goethego.

6. Osnowa ostatniego trenu J. Kochanowskiego.
7. Pióro a miecz.
8. Jakie okoliczności zewnętrzne wpłynęły na rozwój talentu Jana Kochanowskiego?
9. Pożytek kolei żelaznych.
10. Plotki — obmowa — oszczerstwo.
11. Sprawa Heleny na radzie trojańskiej (podług „Odprawy posłów“).
12. Dlaczego się uczymy obcych języków?
13. Samotność i towarzystwo.
14. Tok myśli kazania ks. P. Skargi „O miłości ojczyzny.“
15. Znaczenie rycerstwa w wiekach średnich.
16. Tłumaczenie z języka niemieckiego (Das Glas).

W klasie VII.

1. Z jakich powodów tak uroczycie obchodzimy rocznicę odsieczy wiedeńskiej?
2. Znaczenie dziennikarstwa w literaturze.
3. Rozmyślania przy wyborze stanu.
4. Charakterystyka literatury polskiej za panowania Stanisława Augusta.
5. Rozwinąć i uzasadnić myśl w znanej zwrotce Krasickiego:
„Święta miłości kochanej ojczyzny,
Czują Cię tylko umysły poczciwe“ i t. d.
6. Trembecki i Karpiński. Charakterystyka porównawcza.
7. Tłumaczenie ustępu z I. aktu: Wallensteins Tod.
8. O potrzebie doskonalenia się w mowie ojczystej.
9. Charakter Jacka Soplisy.
10. „..... Święty jest na ziemi,
Kto umiał przyjaźń zabrać ze świętymi.“ A Mickiewicz.
11. Charakterystyka Odludków w komedyi Al. hr. Fredry.
12. Przemowa do kolegów przy opuszczeniu zakładu.

b) W języku niemieckim w klasie V.

1. Lessings Fabeln „Zeus und das Pferd“ und „Zeus und das Schaf“ sind ihrem Inhalte nach zu vergleichen.
2. Der Mohr und der Weisse. Eine Umänderung.
3. Der Herbst.
4. Die Jugend des Cyrus.
5. Die Wälder, ihr Nutzen und ihre Annehmlichkeit.

6. a) „Der Fischer“ von Goethe. Inhaltsangabe und Erläuterung.
b) Der Untergang Trojas.
7. Der Ring des Polykrates. Referierende Inhaltsangabe.
8. a) „Arion“ von Schlegel. Erzählende Inhaltsangabe.
b) Aristides und Themistokles.
9. Die älteste Sprache.
10. Die Bedeutung des Glases.
11. Die Horatier und Curiatier.
12. Der Taucher. Inhaltsangabe.
13. Die Schlacht am Metaurus und ihre Bedeutung.
14. Beschreibung des Schulgebäudes.
15. Das erste Triumvirat. Übersetzung.
16. Der Frühling.
17. Cid unter Ferdinand I.
18. a) Cids Lebensende.
b) Der Tod Caesars. Übersetzung.

W klasie VI.

1. Das erste Triumvirat in Rom. Abhandlung.
2. Attila, König der Hunnen. Übersetzung aus Gindely.
3. Bedeutung der Schlacht bei Tours und Poitiers 732.
4. Die Sage von Tantalus.
5. a) Der Gastwirt (die Gastwirtin) zum goldenen Löwen —
im ersten Gesang des epischen Gedichtes „Hermann und
Dorothea.“
b) Was sagt der Pfarrer von der Neugier? (Dortselbst).
6. Nacherzählung des Vorgelesenen.
7. Bereitung des Glases. — Auf Grund des Schulunterrichtes
in der Chemie.
8. Nielas, der Fisch — als Stoff für Schillers „Taucher.“
9. Eine Übersetzung.
10. Der Tyrann Dyonisos in Schillers „Bürgschaft“ (Charakter-
zeichnung).
11. Chodkiewicz und Żółkiewski. — Eine Parallele — nach Na-
ruszewicz.
12. „Das Lied von der Glocke“ von Anfang bis zur Stelle: „Was
er erschafft mit seiner Hand“ dem Inhalte und der Form nach
erläutert.
13. Das Gedicht: „Alpuhara“ von A. Mickiewicz dem Inhalte
nach frei wiedergegeben.

14. Rudolf von Habsburg — Übersetzung.
15. Segen der Ordnung — Abhandlung auf Grund der Schullectüre.
16. Umarbeitung des letzteren Themas unter Benutzung der erhaltenen Correctur-Weisungen.
17. Der burgundische Ehebund.
18. Eine Übersetzung.

W klasie VII.

1. Worin besteht die Überlegenheit Europas über die übrigen Welttheile und wie lässt sich dieselbe erklären?
2. Wallensteins Gespräch mit Oberst Wrangel. (Wall. Tod. I, 5).
3. Hektors Abschied von Andromache. (Hom. Ilias VI).
4. Das Jahr 1526 und seine Bedeutung in der Geschichte Österreichs.
5. Max Piccolomini. Charakteristik.
6. Hüons Kampf mit Scharlot und dessen Folgen.
7. Warum gab Ludwig XIV seinem Zeitalter den Namen?
8. Das Besitzthum des Löwenwirthes in Goethes „Hermann und Dorothea.“
9. Über die Wahl des Berufes.
- 10—16. Übersetzungen.

IV.

TEMATA

do piśmiennego egzaminu dojrzałości.

Z języka polskiego:

„Pracy, nie szczęściu ufajcie młodzi;
Praca tarcz silna — szczęście zawodzi.“

Z języka niemieckiego.

- a) Przetłumaczyć na język niemiecki ustęp z Wypisów polskich dla klasy III: „Cesarz Albrecht II.“ do „pracowali dla Habsburgów.“ (Wyd. 4. § 40).
- b) Przetłumaczyć na język polski ustęp z wypisów Hamerskiego dla klasy IV: „Zriny's Heldentod.“ (Str. 33).

Z matematyki:

$$7 \frac{x}{2} + \frac{y}{3} = 2401$$

$$6 \frac{x}{4} + \frac{y}{2} = 1296.$$

2. Szerokość geograficzna Drezna: $51^{\circ} 3' 22''$, Lwowa: $49^{\circ} 51' 42''$
Jaka jest różnica w obwodzie równoleżników tych miast?
(Promień ziemi = 6377.4 kilom.)
3. Kapitał, umieszczony na procent składany, daje po 8 latach 11350 złr., po 12 latach 14.000 złr. Oznaczyc ten kapitał i procent.

Z geometrii wykreślnój:

1. Dana jest płaszczyzna E , na niej punkt A ; przez A wykreślić na płaszczyźnie E prostą L , zamykającą z płaszczyzną poziomą rzutu dany kąt Nb .
2. Wyznaczyć cień rzucony stożka prostego, który dnem spoczywa na rzutni poziomej.
3. Oznaczyć oddalenie dwóch płaszczyzn równoległych (według zasad perspektywy wolnej).

V.

ZBIORY NAUKOWE.

I. Biblioteka.

Zawiadowca Romuald Bobin.

a) Biblioteka dla nauczycieli pomnożyła się w bieżącym roku o 16 dzieł w 18 tomach, liczy zatem 700 dzieł w 1028 tomach, prócz programów, których liczba doszła do 870.

Kupiono: Scherr. Geschichte der allgemeinen Literatur. Glaser. Die magnetoelektrischen Maschinen. Wilke. Die elektrischen Messinstrumente. Hanek. Die galvanischen Batterien. Jap ing. Die elektrische Kraftübertragung.

Dary: *C. k. Uniwersytet wiedeński*: 4 tomy dubletów. *C. k. Ministerjum Oświaty*: Staroitalia słowiańska. *J. J. Baranowski*: Słownik polsko-angielski. *Suchecki M.* Stenografia polska.

Czasopisma: 1) *Verordnungsblatt des Ministeriums für Cul-*

tus und Unterricht. 2) Bibliotheka Warszawska. 3) Bibliotheka uniwersalna. 4) Zeitschrift für das Realschulwesen. 5) Zeitschrift für Schulgeographie. 6) Przewodnik bibliograficzny. 7) Centralblatt für das gewerbliche Unterrichtswesen. 8) Szkoła.

b) **Czytelnia dla młodzieży** liczy ogółem 623 książek w języku polskim.

W bieżącym roku zakupiono: L. Siemieński. Dzieła. 10 tomów. Tretiak. Mickiewicz w Wilnie i Kownie. 3 tomy. Koźmian St. Dzieła dramatyczne Szekspira w skróceniu. Grube. Wiek średnie w obrazkach. Meine Reid. Polowanie na wieloryby. Bode. Robinson meksykański. P. Kraków. Powieści z dziejów naszych. Dzieduszycki M. Powieści z dziejów naszych.

Książki wypożyczano uczniom do domu od połowy Września do połowy Czerwca 2 razy w tygodniu, mianowicie: w Sobotę po nauce szkolnej uczniom klas niższych, uczniom klasy V—VII w Niedzielę po nabożeństwie.

W ciągu roku wydano książek:

W klasie I.	24 uczniom	219 książek
„ II.	43 „	291 „
„ III.	24 „	240 „
„ IV.	23 „	277 „
„ V.	14 „	155 „
„ VI.	17 „	120 „
„ VII.	11 „	115 „

Ogółem wypożyczono 156 uczniom 1417 książek.

c) Biblioteka dla ubogich uczniów liczy 353 książek, w tej liczbie jednak wiele nieużywanych obecnie w zakładzie.

Wypożycza się je ubogim uczniom na cały rok.

d) **Biblioteka niemiecka dla młodzieży.**

Zawiaadowca R. Rischka.

Liczba dzieł 230. W roku 1884 zakupiono dziełek 14, a mianowicie:

1) Natur-Reise und Lebensbilder aus Unter-Aegypten, Ceylon und Vorder-Indien von Kutzner; 2) Neues Skizzenbuch von J. Kletke; 3) Abenteuer in den Diamantefeldern Brasiliens, von J. Hoffmann; 4) der Scalpjäger, von Th. Bade; 5) Abraham Lincoln, von Dr. M. Lange; 6) Mexico, von H. Leutemann; 7) Interessante Schilderungen grosser und wichtiger Ereignisse der Neuzeit, von Winter; 8) Am heiligen Nil, von R. Arnold; 9) Im

Walde, von Fr. Körner; 10) Sechs Vorlesungen über Astronomie, von Dr. Sebald; 11) Uebers Meer, von R. Arndt; 12) Sohn des Fleisses; Schilderungen aus Natur und Leben, Heimat und Fremde — Verlag von O. Spamer, Leipzig; 13) Die Fischerstochter, von L. D.; 14) Erinnerungen eines Kaninchens, von Luise Thalheim.

W ciągu roku wypożyczono 377 dziełek.

Przy odbieraniu dzieł przepytywano w krótkości uczniów z czytanej treści.

2. Zbiór geograficzny.

Zawiadowca Mieczysław Zaleski.

Z końcem roku szkolnego 1883 było:

1. Globów i przyrządów	6
2. Map ściennych	71
3. Atlasów	12
4. Obrazów	58

W ciągu roku szkolnego 1884 przybyło:

1. Atlasów 5, a mianowicie: a) Haardt, Atlas der österr. - ung. Monarchie. Wiedeń 1883. (Dar zakładu E. Hölzla w Wiedniu); b) Trampler, Die constructive Methode des geograph. Unterrichtes; c) Kaufmann und Maser, Geographische Faustzeichnungen; d) Trampler, Mittelschulatlas, grosse Ausgabe in 51 Karten. Wiedeń 1883. (Dar e. k. nadworněj i rządowej drukarni we Wiedniu); e) Putzger, Historischer Schulatlas. Wiedeń 1884. (Dar nakładcy A. Pichlera wdowy i syna, we Wiedniu).
2. Map ściennych 2, mianowicie: a) Baur, Oro- und hydrographische Wandkarte von Oesterreich-Ungarn; Petermann, Karte des mittelländischen Meeres.
3. Obrazów 5, mianowicie dokończenie zbioru obrazów Langla do historii: a) tun w Spirze; b) kreml w Moskwie; c) tun w Burgos; d) katedra w Rheims; e) ratusz w Brukseli.

Z końcem roku szkolnego 1884 było zatem:

1. Globów i przyrządów	6
2. Atlasów	17
3. Map ściennych	73
4. Obrazów	63

3. Gabinet fizyczny.

Zawiaadowca Kazimierz Bryk.

Z końcem roku 1883 było 191 przyrządów zapisanych do inwentarza.

Przybyło w ciągu roku 1883—4:

1. Element Plante'go (accumulator).
2. Dwanaście piszczałek dających tony gamy chromatycznej.
3. Przyrząd do okazania prawa Mariotta.
4. Stereometer.
5. Wełna szklana, lzy batawskie i drut platynowy.
6. Areometer uniwersalny.
7. Statyw Sturgeona.
8. Dwa przyrządy do zmieniania kierunku prądu.

Oprócz tego zakupiono blaszane naczynia i rozmaite narzędzia, a niektóre przyrządy kazano ponaprawiać.

4. Gabinet chemiczny.

Zawiaadowca Karol Trochanowski.

Z końcem roku szkolnego 1883 został zbogacony gabinet przez zakupno:

49 naczyniami chemicznymi, (z porcelany i szkła).

30 przetworami chemicznymi, i

4 nowymi narzędziami, tak iż obecnie gabinet chemiczny posiada: 120 przyrządów i narzędzi zapisanych do inwentarza, przeszło 180 przetworów chemicznych, około 200 sztuk naczyń chemicznych, kuchnię i destylarnię chemiczną.

5. Gabinet historii naturalnej.

Zawiaadowca Jędrzej Panek.

W bieżącym roku szkolnym oprócz wydatków bieżących nie zakupiono znaczniejszych okazów, ażeby z funduszków dwuletnich w przyszłym roku potrzebne do uzupełnienia przybory naukowe zakupić można.

6. Gabinet rysunków odręcznych.

Zawiaadowca Józef Dziewoński.

W bieżącym roku szkolnym zakupiono: 1) Appareil Special

(dmuchawkę do ustalenia rysunków węglem lub krédą rysowanych); 2) aparat do powiększania i pomniejszania rysunków z dwoma szklami przedmiotowymi.

7. Gabinet geometrii wykreślnej i rysunków geometr.

Zawiadowca Edmund Grzębski.

W bieżącym roku szkolnym nabyto:

Dwa modele drewniane od Steffitschka. Z wzorów rysunkowych: 1) Steinera Studienblätter 2 zeszyty; 2) kolorowane wzory V. Petit'a „Constructions pittoresques“ 5 sztuk; 3) S. Petit'a „Etudes de dessins au lavis“, 21 sztuk; 4) Leblan'a „Dessins d' Architecture“, 20 sztuk.

8. Zbiór numizmatów,

założony przez dyrektora zakładu w roku 1880, liczy obecnie:

monet miedzianych	200
„ srebrnych	60.

VI.

Kronika zakładu.

Rok szkolny 1883-84 rozpoczął się jak zwykle dnia 1. września uroczystém nabożeństwem. Wpisy uczniów odbywały się w ostatnich trzech dniach sierpnia. Egzamin wstępny uczniów do I. klasy zapisanych odbył się w dniach 1, 2 i 3 września. Do I. klasy zapisało się 26 uczniów. Z tych poddawało się egzaminowi wstępnemu 22. Przyjęto 19, reprobowano 3.

Dnia 12. września obchodził zakład tutejszy wraz z miastem i krajem uroczysté dwóchsetną rocznicę oswobodzenia Wiednia przez sprzymierzone wojska pod dowództwem króla Jana III. Uroczystość rozpoczęła się o godzinie 9 solenném nabożeństwem w kościele farnym, poczem o godzinie 11 nastąpiła uroczystość szkolna, w której udział wzięła młodzież zakładu wraz z całym gronem nauczycieli, tudzież zaproszeni reprezentanci tutejszych władz rządowych i autonomicznych, Wielebnego duchowieństwa obu obrządków, grono nauczycieli szkoły ludowej i grono nauczycielek szkoły wydziałowej żeńskiej.

Uroczystość obejmowała: 1) Zagajenie krótką przemową Dy-

rektora; 2) produkeye muzykalne, deklamaeye i chóry młodzieży szkolnej; 3) odezyt zast. naucz. A. Truszkowskiego o znaczeniu dziejowém odsieczy Wiednia. Na zakończenie odspiewała młodzież hymn na cześć Jana Sobieskiego i hymn ludu.

Dzień 4. października, jako dzień Imienin Najjaśniejszego Pana obchodził zakład uroczystém nabożeństwem z odspiewaniem hymnu ludowego i feryami szkolnymi.

Rozp. Wys. c. k. Rady szkolnej kraj. z d. 7. września 1883 l. 8402 otrzymał prof. Bogdan Hoff jednomiesięczny urlop, celem rozpowszechnienia swego wynalazku (drzewa niepalnego) w Anglii. Wys. c. k. Ministerstwo Wyzn. i Ośw. zaś udzieliło prof. Hoffowi urlopu do końca marca 1884. W miesiącu wrześniu rozebrali koledzy lekcy prof. Hoffa między siebie w ten sposób, że Dyrektor objął 9 godzin, a resztę 10 godzin zastępowali pp. Bryk, Panek, Grzębski, Przybylski i Truszkowski. Od października zastępował prof. Hoffa zastępea naucz. Karol Trochanowski.

Rozp. Wys. c. k. Rady szkolnej kraj. z d. 31. Maja 1884 l. 7394 otrzymał prof. Hoff siedmiodniowy urlop w miesiącu czerwcu, przez który to czas koledzy go zastępowali.

W miesiącu styczniu otrzymał egzam. zast. naucz. Franciszek Dziurzyński, który z powodu ciężkiej, przeszło rok cały trwającej choroby stał się do służby niezdolnym, z łaski Najjaśniejszego Pana w uznaniu trzynastoletniej, gorliwej pracy w zawodzie nauczycielskim roczną emeryturę i przeniesiony został w stan spoczynku. — Dyrekeya poczuwa się do obowiązku tym Szanownym członkom grona, którzy przez rok przeszło z własnej woli i zupełnie bezinteresownie chorego kolegę zastępowali, złożyć publiczne uznanie i podziękowanie.

Pierwsze półroczcie zakończono dnia 30. stycznia, drugie rozpoczęto dnia 4. lutego.

Pisemna część egzaminu dojrzałości odbyła się od dnia 26. do 30. maja włącznie, ustny egzamin zaś odbył się w dniach 18, 19 i 20 czerwca pod przewodnictwem członka c. k. Rady szkolnej krajowej Wgo Pana Marcelego Studzińskiego.

Dnia 10. czerwca b. r. młodzież tutejszego zakładu wraz z gronem nauczycieli wzięła udział w uroczystém żałobném nabożeństwie za duszę ś. p. Cesarzowej Maryi Anny.

W dniu 28. czerwca b. r. obchodził zakład tutejszy rocznicę śmierci ś. p. Cesarza Ferdynanda I. żałobném nabożeństwem, na

którem cała młodzież z gronem nauczycieli była obecna.

W ciągu roku szkolnego przystępowała młodzież trzy razy do ŚŚ. Sakramentów Pokuty i Ołtarza i odprawiała w wielkim tygodniu rekolekcyę wielkanocną.

Stan zdrowia u profesorów i młodzieży w ciągu bieżącego roku szkolnego był w ogóle pomyślny. Mimo to jednak utracił zakład w tym roku przez śmierć trzech uczniów, Józefa Pfeffera z I. klasy, Romana Szantruczka z IV. klasy i Andrzeja Wronowskiego z V. klasy. Pierwszy z nich przeniósł się do wieczności dnia 8. grudnia 1883, drugi zmarł dnia 25. kwietnia 1884, a trzeci zakończył życie w dniu 12. lutego 1884. Wszyscy trzej należeli do uczniów pilnych i zachowujących się wzorowo, to też śmierć ich wywołała szczerzy żal w gronie profesorów i młodzieży. Cała młodzież zakładu wraz z profesorami oddała zmarłym ostatnią posługę, odprowadzając zwłoki ich na miejsce wiecznego odpoczynku. R. J. P.

Rok szkolny zakończono 30. czerwca uroczystem nabożeństwem dziękczynnem i rozdaniem świadectw.

VII.

Ważniejsze rozporządzenia władz szkolnych

z roku 1883—84.

1. Wys. Rada szk. kraj. okólnikiem z d. 28. lipca 1883 l. 6862 zalicza w poczet książek dozwolonych do użytku szkolnego „Geografię powszechną“ B. Baranowskiego i L. Dziedzickiego, wyd. trzecie, Lwów 1883.
2. Wys. Rada szk. kraj. okólnikiem z d. 23. sierpnia 1883 l. 7046 udziela aprobaty książce p. t. „Wypisy niemieckie dla niższych klas szkół średnich“ Rebena, wyd. 4 przerobione przez Dr. L. Germana Kraków 1883.
3. Wys. Prezydium c. k. Rady szk. kraj. reskryptem z d. 2 września 1883 przeznacza dzień 12. września na obchód dwóchsetnej rocznicy odsieczy Wiedeńskiej.
4. Wys. Rada szk. kraj. reskryptem z d. 31 sierpnia 1883 l. 8584 udziela prof. K. Brykowi 12 dniowego urlopu w miesiącu wrześniu celem zwiedzenia wystawy elektrycznej we Wiedniu.
5. Wys. Rada szk. kraj. reskryptem z d. 31 sierpnia 1883 l. 8436 zawiadamia, iż Najprzew. Konsystorz biskupi Przemyski zamianował ks. Władysława Studzińskiego, kanonika i proba-

- szcza z Przeworska, swoim komisarzem do nauk religij rz. kat. w tutejszej szkole.
6. Wys. Rada szk. kraj. dekretem z d. 17. września 1883 l. 8967 zatwierdza p. Mieczysława Zaleskiego stale w zawodzie nauczycielskim i nadaje mu tytuł c. k. profesora.
 7. Wys. Rada szk. kraj. dekretem z d. 17. września 1883 l. 8968 przyznała prof. Edmundowi Grzębskiemu pierwszy dodatek kwinkwenalny.
 8. Wys. Rada szk. kraj. rozp. z d. 21. września 1883 l. 7300 zezwala, aby dzień 13. listopada, jako dzień patrona tutejszej szkoły, wolny był od nauki szkolnej.
 9. Wys. c. k. Ministerstwo Wyzn. i Ośw. reskrytem z dnia 12. października 1883 l. 18908 udzieliło prof. B. Hoffowi czteromiesięcznego urlopu.
 10. Wys. Rada szk. kraj. okólnikiem z d. 30. października 1883 l. 11473 zatwierdziła książkę p. t. „Wypisy niemieckie dla klasy IV. szkół średnich“, wyd. 2gie przez Edwarda Hamerskiego.
 11. Wys. Rada szk. kraj. okólnikiem z dnia 13. grudnia 1883 l. 5000 zezwala prenumerować czasopismo „Biblioteka Warszawska“, którego cena zniżona została dla szkół galicyjskich.
 12. Wys. Rada szk. kraj. okólnikiem z dnia 25. grudnia 1883 udziela aprobaty książce „Krótki rys geografii“ ułożył K. Benoni i L. Tatomir. Wyd. 2gie Lwów 1883.
 13. Wys. Rada szk. kraj. okólnikiem z d. 4. grudnia 1883 l. 12473 aprobuje dwie książki Karola Maszkowskiego, „Geometrią wykreslną“ zeszyt drugi i „Zasady perspektywy wolnej.“
 14. Wys. Rada szk. kraj. okólnikiem z dnia 15. grudnia 1883 l. 9197 zatwierdza M. Łomnickiego „Mineralogią i geologią dla wyższych klas szkół średnich“, wydanie 2gie.
 15. Wys. Rada szk. kraj. dekretem z dnia 31. grudnia 1883 l. 13741 przyznaje ks. prof. Wojnarowi drugi dodatek kwinkwenalny.
 16. Wys. c. k. Ministerstwo Wyzn. i Ośw. reskrytem z dnia 15. stycznia 1884 l. 803 przedłuża prof. Hoffowi urlop do końca lutego 1884.
 17. Wys. Rada szk. kraj. okólnikiem z dnia 2. marca 1884 l. 887 zatwierdza „Zoologią obrazową dla klas wyższych szkół średnich“ przez Dra M. Nowickiego. Kraków 1876.
 18. JE. Pan Minister Wyzn. i Ośw. reskrytem z dnia 15.

- marca 1884 przedłużył prof. Hoffowi urlop o dalsze 2 tygodnie
19. Wys. Rada szk. kraj. okólnikiem z dnia 21. marca 1884 l. 4480 podaje spis znaków skróconych na oznaczenie metrycznych miar i wag, które w myśl rozp. minist. z dnia 26. marca 1883 l. 5485 w nauce zaprowadzić i ściśle przestrzegać należy.
20. Wys. Rada szk. kraj. okólnikiem z dnia 4. kwietnia 1884 l. 1897 aprobuje książkę p. t. „Dr. Bremikera logarytmy i t. d.“ przez Dr. Wierzbickiego.
21. Wys. Rada szk. kraj. reskr. z dnia 31. maja 1884 l. 7394 udziela prof. Hoffowi 7dniowego urlopu w miesiącu czerwcu.
22. Wys. Rada szk. kraj. okólnikiem z d. 13. czerwca 1884 l. 7689 zalicza na przyszłość dzień 3. maja wskutek odbywać się mającego nabożeństwa za duszę ś. p. Najjaśniejszej Cesarzowej Maryi Anny do dni feryalnych.
23. *Wys. Rada szk. kraj. reskr. z d. 18. lipca 1884 l. 9191 zawiadamia, że J. E. Pan Minister Wyzn. i Ośw. przychylając się do wniosku c. k. kraj. Rady szk. i w uwzględnieniu deklaracji gminy miasta Jarosławia zezwolił reskr. z d. 20. czerwca 1884 l. 11930, aby w celu stopniowego przeistoczenia państwowej szkoły realnej w Jarosławiu na zupełne gimnazjum państwowe pierwsza klasa gimnazyalna z początkiem roku szkolnego 1884/5 prowizorycznie tutaj otworzoną została.*

VIII. STATYSTYKA ZAKŁADU.

W klasie	Uczniów publicznych		Wypadek klasyfikacji z końcem roku szkolnego					
	Zapisanych	Z końcem roku szkolnego	Stopień pierwszy z odznaczeniem	Stopień pierwszy	Stopień drugi	Stopień trzeci	Przeznaczono do egzaminu poprawczego po feryach	Nie klasyfikowano
I.	28	21	3	8	3	—	7	—
II.	44*	40	3	18	4	5	10	—
III.	24	23	1	15	1	1	5	—
IV.	25*	23	2	12	2	2	5	—
V.	15	13	1	6	3	—	3	—
VI.	17	17	1	12	2	—	2	—
VII.	11	11	1	8	2	—	—	—
Razem	164	148	12	79	17	8	32	—

*) Oprócz tego było dwóch prywatystów, jeden w II. kl., który wystąpił w II. półroczu, jeden w IV. kl., którego przeznaczono do egzaminu poprawczego po feryach.

Razem uczniów wpisanych 166, pomiędzy którymi dwóch prywatystów zapisanych.

Wykaz uczniów z końcem roku szkolnego

a) Według narodowości:		b) Według wyznania:	
Polaków	142	rzymsko-katolickich	95
Rusinów	6	grecko „	6
		starozakonnych	47

c) Według miejscowości, gdzie rodzice przebywają:

Z miasta Jarosławia 85, z powiatu Jarosławskiego 16, z przyległych powiatów 27, z odleglejszych 18, obcych 2.

d) Wiek uczniów klasy najniższej i najwyższej:

W I. kl. lat 10 mających	1	W VII. kl. lat 17 mających	1
„ 11 „	1	„ 18 „	—
„ 12 „	3	„ 19 „	3
„ 13 „	5	„ 20 „	2
„ 14 „	4	„ 21 „	4
„ 15 „	3	„ 22 „	—
„ 16 „	4	„ 23 „	—
		„ 24 „	1

e) Czesne, fundusze zbiorów naukowych i stypendya:

W pierwszym półroczu zapłaciło całą opłatę szkolną	86 uczniów
połowę „ „	2 „
W drugim półroczu zapłaciło całą opłatę szkolną	77 „
połowę „ „	3 „
Czesne zatem wynosiło w całym roku	1158 złr. 50 ct.
Taksy wstępne wynosiły	69 złr. 30 ct.
Datki na zbiory naukowe	166 „ — „
Za duplikaty świadectw	3 „ — „
Razem	<u>238 złr. 30 ct.</u>

Fundusz naukowy dopłaca niedobór do wysokości kwoty przepisanej 560 złr., stanowiącej dotacją przepisaną na zbiory naukowe dla tutejszego zakładu.

f) Stypendya pobierało 3 uczniów, takowe wynosiły 357 złr. 50 ct.

g) Komitet zajmujący się uroczystościami 200 letniej rocznicy odsieczy Wiednia przez króla Jana III., udzielił 15 złr. dla biednych uczniów c. k. szkoły realnej.

Wielmożny Fryderyk Lipsz złożył przy wpisach 4 złr. do rozrządzenia dyrekeji. Za tę kwotę nabyto obraz patrona tutejszej szkoły, św. Stanisława Kostki.

h) Bursa imienia Kopernika.

Zakład ten utrzymywał w bieżącym roku swoim kosztem i staraniem 18 wychowanków, pomiędzy tymi 15 uczniów szkoły realnej. Oprócz tego udzielał wsparcia ubogiej młodzieży także i poza zakładem. Prezesem bursy jest od początku jej istnienia JW. Stefan hr. Zamoyski. W skład wydziału wchodzi 13 człon-

ków, między tymi burmistrz miasta Jarosławia, pięciu członków grona nauczycieli szkoły realnej i ludowej i siedmiu z poza grona nauczycielskiego.

IX.

KLASYFIKACYA UCZNIÓW

za drugie półrocze.

(Trustem pismem wydrukowani otrzymali stopień pierwszy z odznaczeniem).

Klasa I.

1. Riesler Adolf.
 2. Wlazło Józef.
 3. Rogowski Wacław.
 4. Bojarski Michał.
 5. Jaśkiewicz Wiktor.
 6. Kołodziej Adam.
 7. Kahl Antoni.
 8. Essel Mendel.
 9. Stary Karol.
 10. Zacharski Feliks.
 11. Jarosz Feliks.
- Do egzaminu poprawczego po feriach przeznaczono 7 uczniów, stopień drugi otrzymało 3.

Klasa II.

1. Kullik Walery.
2. Schneck Samuel.
3. Tuleja Józef.
4. Ellenberg Saul.
5. Rojewski Alfred.
6. Stawarski Stanisław.
7. Felner Ozyasz.
8. Barth Ozyasz.
9. Lipsz Karol.
10. Bergthal Józef.
11. Margulies Dawid.
12. Reichard Serwacy.

13. Kotarba Antoni.
14. Przylibski Antoni.
15. Środoń Władysław.
16. Wojakowski Józef.
17. Ryczl Karol.
18. Gembarowicz Julian.
19. Poster Marek.
20. Chrząszcz Mieczysław.
21. Król Antoni.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 10, stopień drugi otrzymało 4, stopień trzeci 5.

Klasa III.

1. Brodowicz Władysław.
2. Rydel Michał.
3. Bleicher Abraham.
4. Dymnicki Józef.
5. Zgórlakiewicz Władysław.
6. Bilger Adolf.
7. Kunert Jan.
8. Jekiel Wacław.
9. Goldschmid Henryk.
10. Żebrowski Tadeusz.
11. Scheder Maryan.
12. Hausner Adolf.
13. Alszer Wiktor.
14. Buchheim Maurycy.
15. Juer Fryderyk.

16. Mühlbauer Mojżesz.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5, stopień drugi otrzymał 1, stopień trzeci 1.

Klasa IV.

1. Korasiewicz Antoni.
2. Stepkiewicz Wojciech.
3. Rohatsky Julian.
4. Seligmann Józef.
5. Łowczyński Franciszek.
6. Cichocki Otmar.
7. Banach Antoni.
8. Adamski Jan.
9. Rappaport Ozyasz.
10. Milli Karol.
11. Goldschmid Berko.
12. Cybulski Ludwik.
13. Zangen Boruch.
14. Wojakowski Władysław.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5, stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 2.

Klasa V.

1. Gruntowicz Franciszek.
2. Sroka Józef.
3. Meisels Elkon.
4. Wroński Izydor.
5. Uhryn Bazyli.
6. Margulies Wilhelm.
7. Bleicher Izrael.

Do egzaminu poprawczego prze-

znaczono 3, stopień drugi otrzymało 3.

Klasa VI.

1. Mozdyniewicz Adam.
2. Barb Mojżesz.
3. Haładej Jan.
4. Krug Izrael.
5. Skoczyński Władysław.
6. Weich Izrael.
7. Brandmann Izrael.
8. Blumenfeld Mojżesz.
9. Engel Kazimierz.
10. Milli Ignacy.
11. Weg Salomon.
12. Müller Stanisław.
13. Radwański Jarosław.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 2, stopień drugi otrz. 2.

Klasa VII.

1. Blatt Hersz.
2. Niewiadomski Jakób.
3. Stawarski Antoni.
4. Sobolewski Zygmunt.
5. Rudeński Karol.
6. Bieńkowski Kazimierz.
7. Osostowicz Władysław.
8. Weigel Wilhelm.
9. Milli Antoni.

Dwóch otrzymało stopień drugi.

Wynik egzaminu dojrzałości.

Zgłosiło się do egzaminu uczniów publicznych	.	.	11
Uznano za dojrzałych	"	"	7
Pozwolono poprawić po feryach z jednego przedmiotu	,		2
Reprobowano na pół roku	.	.	2
			<hr/> 11
		razem	11

Wykaz abiturjentów, którym przyznano świadectwo dojrzałości.

L. p.	Imię i nazwisko	Kraj i miejsce urodzenia	Rok urodzenia	Religia	Uczestował do szkoły		Wynik egzaminu	Przyszły zawód
					w in- nym sa- kładzie	tutaj przez lat		
1	Blatt Hersz	Galicya, Oleszyce	1863	mejz.	—	7	dojrzały	Politechnika
2	Milli Antoni	Galicya, Dornbach	1863	rzym. kat.	—	7	dojrzały	Politechnika
3	Niewiadomski Jakób	Galicya, Rajskie	1866	rzym. kat.	—	8	dojrzały	Techa. akademia wojskowa
4	Osostowicz Władysław	Galicya, Jaworów	1867	rzym. kat.	1	6	dojrzały	Politechnika
5	Rudeński Karol	Galicya, Toustolug	1863	gr. kat.	4	3	dojrzały	Akademia górnicza
6	Sobolewski Zygmunt	Galicya, Tarnówek	1864	rzym. kat.	—	7	dojrzały	Politechnika
7	Stawarski Antoni	Galicya, Sieniawa	1865	rzym. kat.	—	7	dojrzały	Politechnika

X.

Do wiadomości rodziców i opiekunów.

Rok szkolny 1884/5 rozpocznie się 1. września 1884 r.

Wskutek reskryptu J. E. Pana Ministra Wyzn. i Ośw. z dnia 30. czerwca 1884 l. 11930 rozpocznie się z przyszłym rokiem szkolnym stopniowe przeistoczenie tut. c. k. wyższej szkoły realnej na zupełne gimnazjum państwowe wprowadzeniem I. klasy gimnazyalnej zamiast I. klasy realnej. W roku szkolnym 1884/5 będą zatem w tut. zakładzie: I. klasa gimnazjalna i II—VII klasy realne.

Wpisy uczniów odbywać się będą 29, 30 i 31 sierpnia. Późniejsze zgłoszenie się do zapisu tylko w razie ważnych powodów uwzględnione być może.

Bez obecności rodziców lub opiekunów **żaden** uczeń przyjęty nie będzie.

Uczniowie nowo wstępujący mają się wykazać świadectwem szkolnym tego zakładu, gdzie dotychczas pobierali nauki, i metryką chrztu i złożyć przytém wpisowe w kwocie 2 zlr. 10 ct. Wszysey uczniowie składają 1 zlr. na środki naukowe.

Wszysey uczniowie, płacące szkolne, mają je złożyć ile możności przy wpisie lub w przeciągu miesiąca września, w przeciwnym razie na mocy rozporządzenia wys. Rady szk. kraj. z końcem września bez względu z zakładu zostaliby wydaleny.

Ponieważ nie wolno uczniom szkół średnich mieszkać gdzieindziej, jak tylko tam, gdzie Dyrekeya pozwoli, przeto zechcą się rodzice i opiekuni porozumieć z Dyrekeyą, czyli miejsce, gdzie synów lub pupilów swoich umieścić zamierzają, nie należy do zabronionych.

Również co do wyboru korepetytorów należy zasięgnąć rady Dyrekeyi.

Rodzice i opiekuni zechcą przy wpisie oświadczyć Dyrekeyi, czy sobie życzą, aby ich synowie lub pupile pobierali naukę w przedmiotach nadobowiązkowych. Kto naukę tę rozpocznie, nie wolno mu jęj przerwać bez zezwolenia Dyrekeyi.

Częste porozumiewanie się rodziców i opiekunów i nadzoru domowego ze szkołą jest rzeczą nader pożądaną. Dyrektor i profesorowie chętnie udzielają rodzicom, opiekunom i nadzorcom

domowym wiadomości o postępie w naukach i prowadzeniu się uczniów w godzinach wolnych od nauki.

Egzamina wstępne do I. klasy odbędą się zaraz w dniach wpisu popołudniu t. j. dnia 29, 30 i 31 sierpnia.

XI.

Szkoła przemysłowa.

W związku z tutejszą c. k. wyszą szkołą realną pozostaje od lat czterech szkoła przemysłowa, otwarta w styczniu 1880 z inicjatywy Głównego Zarządu Towarzystwa pedagogicznego we Lwowie.

Zadaniem téj szkoły jest kształcenie młodzieży, oddającój się zawodowi przemysłowemu i rękodzielniczemu. Stosownie do potrzeb téj młodzieży, która wstępuje często do tego zawodu, nie mając jeszcze żadnych wiadomości elementarnych, dzieli się ta szkoła na trzy klasy przygotowawcze i kurs specjalny, który w pewnych przedmiotach składa się z dwóch oddziałów.

Nauka odbywa się w miesiącach zimowych w niedzielę od godziny 2 do 4, a w poniedziałki i czwartki od 6 do 8 wieczór, zaś w miesiącach letnich w niedzielę od 3 do 5, a w poniedziałki i czwartki od 7 do 9 wieczór. Naukę pobierają uczniowie bezpłatnie.

Szkoła zaopatruje nadto wszystkich uczniów bez wyjątku w książki i wszelkie inne potrzebne przybory szkolne, które się zakupuje z dotacyi na środki naukowe.

Rok szkolny trwa od 1. października do końca maja i zamyka się publicznym egzaminem pod przewodnictwem delegata Wysokiego Wydziału krajowego, którym dotychczas jest Wny Pan Ludwik Wierzbicki, dyrektor ruchu kolei Lwowsko-Czerniowieckiej i poseł na sejm krajowy.

Zatwierdzenie planu naukowego i składu grona nauczycieli przysłużyła Wysokiej c. k. Radzie szkolnej krajowej.

Grono nauczycieli szkoły przemysłowej.

1. Andrzej May, Dyrektor c. k. wyższej szkoły realnej i szkoły przemysłowej.
2. Adolf Alszer, nauczyciel szkoły etatowej, uczył języka polskiego i rachunków w II. klasie.

3. Stanisław Bar, nauczyciel szkoły etatowej, uczył języka polskiego, rachunków, pisania i rysunków w I. kl. tyg. godzin 5.
4. Romuald Bobin, profesor c. k. wyższej szkoły realnej, uczył języka polskiego na kursie specjalnym, tyg. godz. 1.
5. Józef Dziewoński, profesor c. k. wyższej szkoły realnej, uczył rysunków na kursie specjalnym, tyg. godzin 2.
6. Edmund Grzębski, profesor c. k. wyższej szkoły realnej, uczył rysunków w klasie II i III i rachunkowości kupieckiej na kursie specjalnym, tyg. godzin 3.
7. Michał Mekler, kierownik szkoły etatowej, uczył języka polskiego i rachunków w III klasie tyg. godzin 2.
8. Wilhelm Przybylski, egz. zastępca nauczyciela, c. k. wyższej szkoły realnej, uczył matematyki i nauk przyrodniczych na kursie specjalnym, tyg. godzin 2.
9. Aleksander Truskowski, egz. zast. naucz. c. k. wyższej szkoły realnej, uczył języka niemieckiego w III kl. i na kursie specjalnym, tyg. godzin 2.
10. Ks. Franciszek Wojnar, katecheta c. k. wyższej szkoły realnej, udzielał nauki religii w kl. I, II i III razem, tyg. godz. 1.
11. Mieczysław Zaleski, profesor c. k. wyższej szkoły realnej, uczył kaligrafii w II i III klasie, tyg. godzin 2.

Statystyczny wykaz uczniów.

Przeciętna liczba uczniów wynosi dotąd po 140 rocznie. W roku bieżącym zapisanych było 147, z tych klasyfikowano 100, a 47 nie klasyfikowano z powodu nieregularnego uczęszczania do szkoły.

Według poszczególnych profesyi było:

Szewców	34	Malarzy	5
Kowali	14	Krawców	4
Murarzy	13	Bednarzy	8
Koszykarzy	11	Zegarmistrzów	2
Ślusarzy	71	Innych zawodów	39

Według wyznania:

Rzym. kat. 130, grecko kat. 10, możeszowego 7.

Fundusze szkoły.

Szkoła otrzymuje od Wysokiego Sejmu kraj. roczną subwencją w kwocie 500 złr. i 200 złr. na środki naukowe. Magistrat miasta Jarosławia udziela na cele téj szkoły rocznie 100 złr., tak że cały fundusz szkoły wynosi w przecięciu 800 złr., z którego 600 złr. przypada na remuneracye dla dyrektora i nauczycieli.

Zbiory naukowe szkoły przemysłowój.

Ponieważ nauka w téj szkole musi być przeważnie pogładowa, przeto dyrekeya zwróciła baczną uwagę na to, aby szkołę zaopatrzyć w jak najliczniejsze potrzeby naukowe, służące do uzmysłowienia nauki dla rzemieślników wszelakiego zawodu i każdej gałęzi przemysłowców. Mając do rozporządzenia tylko 200 złr. na zbiory naukowe, nie można było jednak wiele okazów zakupić, tém bardziej, że z téj kwoty zakupuje się także książki i wszystkie przybory do pisanja i rysowania, w które się młodzież uczęszczająca do téj szkoły, a bez wyjątku biedną, zaopatruje. Chcąc jednak przysporzyć szkole potrzebnych do nauki okazów, udała się Dyrekeya do ofiarności publicznej i zebrała od niżej wymienionych Szanownych dawców, którzy z wszelką gotowością pospieszyli z ofiarami na ten cel dla ogólnego dobra tak pożyteczny, wiele bardzo pięknych okazów, które oddają już znakomite usługi przy nauce i z czasem utworzą piękne muzeum.

Wszystkie zbiory, nabyte bądź w drodze kupna, bądź téż otrzymane jako dary, stanowią w inwentarzu 8 działów.

Dział	Rodzaj zbiorów	Ilość pozycyj	Ilość sztuk
I.	Książki dla uczniów i nauczycieli, czasopisma	12	320
II.	Przybory szkolne	7	120
III.	Przybory do rysowania	12	110
IV.	Przybory fizykalne	40	40
V.	Zbiory chemiczne i chemikalia	15	30
VI.	Zbiory mineralogiczne i geologiczne	320	320
VII.	Zbiory technologiczne	7	135
VIII.	Sprzęty	5	5
Razem		408	1080

Złożyli w darze rozmaite środki dla szkoły przemysłowej:

1. Świetna Dyrekeya fabryk Jego Cesarskiej Wysokości Arcyksięcia Albrechta w Cieszynie, Frydku i Trzymetz.
2. C. k. państwowy Zakład geologiczny w Wiedniu.
3. C. k. Zarząd górniczy w Wieliczce.
4. C. k. Zarząd górniczy i hutniczy w Swoszowicach.
5. C. k. Dyrekeya górnictwa w Przybramie.
6. Fabryka wyrobów glinianych, kamiennych i porcelanowych Lederera i Nessenyi'ego w Florisdorfie.
7. Destylarnia nafty pp. Fibicha i Stawiarskiego za pośrednictwem p. Sygurda Wiśniowskiego.
8. Wny Pan Prokesch, starszy inspektor kolei północnej w Wiedniu.
9. Spadkobiercy ś. p. barona Wertheima w Wiedniu.
10. Zarząd główny Towarzystwa pedagogicznego we Lwowie.
11. Wny Bogdan Hoff, profesor c. k. wyższej szkoły realnej.
12. Wny Wilhelm Przybylski, zast. naucz. c. k. wyższej szkoły realnej.
13. Kilku ofiarodawców, którzy nie chcieli być wymienieni.

Do najgorliwszych protektorów i dobrodziejów tutejszej szkoły przemysłowej należy Wny Pan Józef Zgrzebny, naczelnik oddziału w c. k. głównym urzędzie menniczym we Wiedniu, który sam wiele cennych okazów dla szkoły ofiarował i swoim wpływem od wielu innych ofiarodawców takowe wyjednał.

Wszystkim łaskawym Dawcom i Protektorom szkoły przemysłowej składa Dyrekeya niniejszém publiczne podziękowanie.

O G Ł O S Z E N I E.

Wpisy uczniów do szkoły przemysłowej odbywać się będą od dnia 28. września do 4. października, nauka rozpocznie się dnia 5. października 1884.

Andrzej May,
c. k. Dyrektor.

